

CASTI CONNUBII

XI. PIUS PÁPA CASTI CONNUBII kezdetű enciklikája A KERESZTÉNY HÁZASSÁGRÓL

**Figyelemmel a család és a társadalom mai helyzetére,
szükségleteire, tévedéseire és bűneire
RÓMA, 1930**

Tisztelendő Testvérek!
Üdvöt és apostoli áldást!

A tiszta házasságnak nagy méltósága leginkább abból ismerhető fel, hogy az Úr Krisztus, az örök Atya Fia, miután az emberi természetet magára öltötte, isteni szeretetének tervébe -- mely szerint a mi emberi fajunk megváltását végrehajtotta -- a házasságot mint a család és következésképpen az emberi társadalom létokát és létalapját különös hangsúllyal belefoglalta, sőt azt az isteni alapítás őseredeti tisztaságába visszaállítván az Újszövetségben valódi és nagy (Ef 5, 32) szentség rangjára emelte; s éppen ezért annak szabályozását és gondozását teljesen az ő Jegyesére, az Egyházra bízta.

Hogy azonban a Krisztus által megújított házasságnak üdvös gyümölcsei minden időben és a földkerekség minden népénél tényleg jelentkezzenek is, az embereknek először is világosan meg kell érteniük Krisztus eredeti tanítását a házasságról, azután a keresztény házasságoknak az isteni kegyelem által megerősített akaratukkal minden gondolatukat és cselekvésüket Krisztus hamisítatlan törvényéhez kell alkalmazniuk, amelyből önmaguknak és családjuknak boldogságát és békéjét meríthetik.

Márpedig Mi, az Apostoli Szék magaslatáról széttekintve látjuk, s ti, Tisztelendő Testvérek, bizonyára szintén látjátok és keserűen fölpanaszoljátok, hogy az emberiség tekintélyes része a házasság megújításának isteni művéről megfélemedve a keresztény házasság nagy szentségét egyáltalán nem ismeri vagy konokul tagadja, sőt új és gyökerükben hamis erkölcsstani elvekre támaszkodva lábbal is tiporja.

Mivel a legveszedelmesebb tévedések és a romlott erkölcsök már híveink közé is beszivárognak, s napról napra észrevétlenül is tovább terjednek, mint Krisztus földi helytartója, mint legfőbb Pásztor és tanítómester, kötelességünknek tartottuk fölemelni apostoli szavunkat, hogy a gondjainkra bízott híveket a fertőzött legelőkről eltereljük, s amennyire rajtunk áll, épségben megőrizzük. Szólunk tehát hozzátok, Tisztelendő Testvérek - s rajtatok keresztül Krisztus egész Egyházához, sőt az egész emberiséghez --, a keresztény házasság lényegéről, méltóságáról, a családra és az emberi társadalomra kiáradó előnyeiről és jótéteményeiről, az evangéliumi tanítás ezen nagyfontosságú tételével ellenkező tévedésekről, a házassággal ellenséges bűnökről, végül a gyógyítás legfőbb módjairól. Elődünknek, XIII. Leó pápának nyomdokain haladunk, akinek 50 évvel ezelőtt a keresztény házasságról kiadott [Arcanum divinae sapientiae](#) kezdetű körlevelét ezennel magunkévá tesszük és megerősítjük, s bár a mai korviszonyokat és szükségleteket tekintve bizonyos dolgokat bővebben is kifejtünk, az a körlevél nem évül el, hanem teljesen érvényben marad.

I. ÖRÖK TANTÉTELEK A HÁZASSÁGRÓL

A Leó-féle körlevélből indulunk ki, melynek majdnem egész tartalma a házasság isteni alapításának, szentségi méltóságának és fölbonthatatlanságának védelme. Mindenekelőtt leszögezzük a változtathatatlan és megtámadhatatlan alaptételt: a házasság alapítása és megújítása nem emberi, hanem isteni mű. Nem emberek, hanem Isten, a természet alkotója és Krisztus Urunk, a természet megváltója bástyázta körül törvényekkel, erősítette meg és magasztalta föl. Azért ezek a törvények semmiféle emberi önkénynek, még a házaspárok ezzel ellenkező megegyezésének sem rendelhetők alá. Ez a Szentírás tanítása (Ter 1, 27-28; 2, 22-23; Mt 19, 3; Ef 5, 23.) ez az Egyház állandó és általános hagyománya, ez a Trienti szent Zsinat ünnepélyes végzése, amely a Szentírás szavaival hirdeti és megállapítja, hogy a házasság örök és fölbonthatatlan köteléke, annak egysége és szilárdsága magától az Istentől mint alapítótól származik. (DS 1797-1812.)

Noha a házasság természeténél fogva isteni alapítás, benne az emberi akaratnak mégis megvan a maga igen előkelő szerepe. A házasság ugyanis, mint egy férfi és egy nő között kötött életszövetség, nem létesülhet másként, csak mindkét jegyes szabad beleegyezéséből. E szabadakarat elhatározás, amellyel mindkét fél átadja és elfogadja a házassággal együttjáró jogot (CIC 1081. k. 2.) a valódi házasság létrejöttéhez annyira szükséges, hogy azt semmiféle emberi hatalom nem pótolhatja. A szabadság azonban csak annak kinyilvánítására szorítkozik, hogy a felek egy meghatározott személlyel valóban házasságot akarnak-e kötni vagy sem. A házasság lényege már nem az emberi szabadságtól függ, úgyhogy aki egyszer házasságot kötött, az már a házasság isteni törvényeinek és lényeges tulajdonságainak alá van rendelve. Aquinói Szent Tamás a hűségről és a gyermekekről így ír: "Ezek a házasságban magának a házassági szerződésnek okozatai, olyannyira hogy ha a házassági beleegyezésben, amely a házasságot létrehozza, velük ellenkező akarat nyilvánul meg, nem létesülne valódi házasság."(STh. III. Suppl. 49,3.)

A házasságban valójában a lelkek kapcsolódnak össze és fonódnak eggyé, mégpedig előbb és szorosabban, mint a testek, nem az érzékek és érzelmek múló hajlandósága, hanem az akaratok megfontolt és erős eltökélése alapján. S a lelkek egybekeléséből származik Isten rendelése folytán a szent és elválaszthatatlan kötelék.

A házassági szerződésnek ez az egészen sajátos és egyedülálló természete élesen megkülönbözteti az emberi házasságot az állatok csupán ösztönöktől vezérelt egyesülésétől, amely egyesülésben értelem és akarat nem játszik szerepet; valamint az emberek futólagos kapcsolatától, amelyből hiányzik az akaratok igazi és becsületos kapcsolódása. s a családi együttélés minden joga.

Már e tényből következik a törvényes hatalmaknak az a joga és kötelessége, hogy megfékezzék, megakadályozzák és büntessék a bűnös házasságokat, melyek ész- és természetellenesek; sőt az emberi természettel összefüggő dologról lévén szó, egészen nyilvánvaló igazság az is, amit boldogemlékű XIII. Leó pápa így fejez ki: "Az életmód megválasztásában minden egyes embernek hatalma és szabad akarata van: vagy az Úr Jézus tanácsát követni a szüzességben, vagy házasságra lépni. Semmiféle emberi törvény nem veheti el az ember természetes és veleszületett jogát a házassághoz, és nem korlátozhatja az isteni tekintéllyel kezdetben megszabott házassági okot: „Növekedjétek és sokasodjatok” (Rerum novarum enciklika)

A valódi házasság szent szövetségét tehát az isteni és emberi akarat alkotja. Istentől valók a házasság alapítása, céljai, törvényei, javai; Isten együttműködő segítségével az emberek akaratából létesülnek az egyes házasságok az Istentől rendelt kötelességekkel és javakkal együtt, azáltal, hogy a házaspárok saját személyüket az egész élet tartamára önkéntesen átadják egymásnak.

II. A HÁZASSÁG JAVAI: A GYERMEK, A HŰSÉG ÉS A SZENTSÉG

Midőn annak kifejtésére térünk át, Tisztelendő Testvérek, hogy melyek és mily nagy fontosságúak az igazi házasság Istentől rendelt javai, eszünkbe jutnak Szent Ágoston szavai, akit halálának 1500 éves évfordulója alkalmából nem régen ünnepeltünk Ad salutem kezdetű körlevelünkben (1930. ápr. 20.): "Mindazok a javak, amelyek miatt maga a házasság jó: a gyermek, a hűség és a szentség". S hogy e három pontban a keresztény házasságról való egész tanítás világosan bennfoglaltatik, azt is fényesen megmagyarázza ugyanaz a szent doktor, amikor ezt írja: "A hűség kizárja a házasságon kívül más férfival vagy nővel a nemi érintkezést; a gyermek megköveteli, hogy szeretettel fogadják, gyöngéden táplálják és vallásosan neveljék; a szentség megakadályozza a házasság fölbontását és nem engedi, hogy az elvált férfi vagy nő akár a gyermek kedvéért is mással házasságot kössön. Íme, a házasság egész törvénye, amely a természetes termékenységet megneemesíti, a gonosz szabadosságot pedig megfékezi".(De bono conjugii. 24,32.)

I. A GYERMEK

A házasság javai között első helyen áll a gyermek. Így tanította már maga az emberi nem Teremtője, aki végtelen kegyessége szerint az emberi élet folytatásában az emberek segítségét igénybe akarta venni, midőn a paradicsomban a házasságot alapítván összüleinknek, s rajtuk keresztül az összes eljövendő házastársaknak mondta: "Növekedjétek és sokasodjatok, és töltsétek be a földet." Szent Ágoston ugyanezt az igazságot Szent Pál apostolnak a Timóteushoz írt első leveléből is levonja, mondván: "Maga az Apostol a tanúja, hogy a házasság célja a gyermeknemzés, midőn mondja: Akarom, hogy a fiatalok férjhez menjenek. S mintha valaki tőle az okot kérdezné, azt feleli: Fiakat szüljenek, anyák legyenek."(De Genesi ad litteram. 9,7,12; 1Tim 5,14.)

Hogy a gyermek Isten mekkora jótéteménye és a házasságnak milyen nagy áldása, az kitűnik az ember méltóságából és magasztos céljából. Az ember már eszes természetének kiválóságával is minden más látható teremtményt felülmúl. Még emeli a méltóságot, hogy Isten nem csupán azért akarja az emberek megszületését, hogy éljenek és betöltsék a földet, hanem hogy Őt tiszteljék, megismerjék, szeressék és Benne örök boldogságukat találják meg az égben. E végcél az embernek Isten kegyelméből a természetfölötti rendbe emeltetése folytán mindent felülmúl, amit szem látott, fül hallott vagy az ember szívébe fölhatolt (vö. 1Kor 2,9.). A mindenható Isten erejéből a szülők közreműködésével született gyermek tehát az isteni Jóság kiváló ajándéka és a házasság nemes gyümölcse.

A keresztény szülők értsék meg, hogy ők nemcsak az emberi nemnek a földön való elterjesztésére és fenntartására vannak, s nem is csak azért, hogy az igaz Istennek akármilyen tisztelőket neveljenek, hanem hogy Krisztus egyházának gyermekeket, a szenteknek polgártársakat, az Istennek háznépet szüljenek (Ef 2,19.), hogy az Isten és az Üdvözítő igaz tiszteletének élő nép szaporodjék. Magát a megszentelő kegyelmet a keresztény szülők - még ha a kegyelem állapotában vannak is - ugyan nem önthetik át a gyermekbe, sőt a természetes nemzés a halál útja, melyen az áteredő bűn megy a gyermekbe; mégis valamiképpen részesei

az első paradicsomi házasságnak, mivel gyermeküket följánlják az Egyháznak, hogy az mint az Isten gyermekeinek termékeny anyja, a keresztségben újjászüljön természetfölötti életre; s így a gyermek Krisztus eleven tagja, az örök élet és az örök boldogság részese és örököse legyen, melyre valamennyien teljes szívből vágyódnak.

Ha a keresztény anya mindezt megfontolja, akkor tökéletes és felsőbbrendű vigasztalódással veszi tudomásul az Úr Jézus róla mondott szavait: "Az asszony miután megszülte a gyermeket, már nem emlékezik szorongatásáról örömeiben, hogy ember született a világra" (Jn 16,21.), s anyai tisztének minden fájdalmát, gondját és terhét erős lélekkel viselve, sokkal több és sokkal szentebb joggal dicsekszik majd az Úrban gyermekeinek virágzó koszorújával, mint a római matróna, a Gracchusok anyja. Sőt mindkét házastárs készséges és hálás lélekkel fogadja majd Isten kezéből a gyermekeket, s bennük az Istentől rájuk bízott talentumot lát, amelyet nemcsak a saját és a földi haza javára kell kamatoztatni, hanem az ítélet napján Istennek kell kamatostul visszaadni.

A gyermeknevelés

A gyermeknemzés egyedül nem meríti ki a házasság első javának fogalmát, hanem hozzá tartozik még a gyermeknevelés is. Elégtelen volna a végtelenül bölcs Isten gondoskodása a világraajött gyermekről és következésképp az emberi fajról, ha azoknak, akiknek hatalmat és jogot adott a gyermeknemzésre, nem adott volna jogot és kötelességet a gyermeknevelésre. Köztudott, hogy a gyermek még a természetes élet terén is, annál inkább a természetfölötti élet terén, önmagával tehetetlen és magáról gondoskodni nem tud, hanem mások segítségére, oktatására és nevelésére szorul sok éven át. Egészen természetes, mert így követeli Isten és a természet, hogy a gyermeknevelés joga és kötelessége azokat illeti, akik az életrehozás művét megkezdték, s kiknek tilos a megkezdett művet abbahagyva biztos pusztulásnak kitenni az életet. Márpedig a gyermekek szükséges nevelése legjobban a házasságban oldható meg, mert a szülők fölbonthatatlan kötelékkel vannak egymáshoz kötve, s így mindkettő munkája és kölcsönös támogatása rendelkezésre áll.

Mivel az ifjúság keresztény nevelésével másutt bőségesen foglalkoztunk (Divini illius Magistri enciklika. 1929. dec. 31.), a rávonatkozó tant Szent Ágoston szavainak ismétlésével foglaljuk össze: "A gyermek elvárja, hogy szeretettel fogadják. . . vallásosan neveljék" (De Genesi ad litteram. i. h.). Ugyanezt a tételt az egyházi törvénykönyv velősen így fejezi ki: "A házasság legelső célja a gyermeknemzés és a gyermeknevelés" (CIC 1013. k.).

Végül nem hallgathatjuk el, hogy az új életet fakasztó, Istentől nyert emberi képesség tisztességes használata kizárólag a házasság joga és kiváltsága, s föltétlenül a házasság szent korlátai között kell maradnia, éppen a gyermek javára, a szülőkre rótt kettős feladat nagy méltósága és kiváló jelentősége miatt.

2. A HITVESI HŰSÉG

A házasság második java, amelyet - mint említettük - Szent Ágoston felsorol, a hűség, vagyis a hitveseknek a házassági szerződés betartásában való kölcsönös hűsége. Azaz: ami az isteni törvénnyel szabályozott házasságkötésből kifolyólag egyedül a hitvestárs joga, azt a másik hitves tőle meg ne tagadja, másnak meg ne engedje, sőt magának a hitvestársnak se engedjen meg olyasmit, ami az isteni joggal és törvényekkel ellenkező és a hitvesi hűséggel összeférhetetlen.

a) A házasság egysége

A hűség elsősorban a házasság tökéletes egységét követeli meg, amelyet a Teremtő az ősszülők házasságában alapított meg, mert azt egy férfi és egy nő között kötötte. S bár az Isten mint legfőbb törvényhozó, az őseredeti törvényt az idők folyamán bizonyos időre valamelyest enyhítette, kétségtelen, hogy az evangéliumi törvény egészen visszaállította az eredeti és tökéletes egységet, s megszüntetett minden kivételt, amint Krisztus szavai, az Egyház állandó tanítása és gyakorlata világosan bizonyítják. Joggal vallotta tehát ünnepélyesen a Trienti zsinat: "Ez a kötelék csak két embert köt és kapcsol össze. Jézus Krisztus világosan így tanította, amikor mondta: "Ennélfogva már nem ketten vannak, hanem egy test." (Trienti Zsinat 24. sess. DS 1797-1812.)

Az Úr Jézus nemcsak a többnejúséget (poligámia) és a többférjúséget (poliandria) - akár egyidejűleg, akár egymásutáni formájában -, s a házassági hűség minden külső megsértését ítélte el, hanem hogy a házasság szentélyének tisztasága tökéletesen megőriztessék, még az egységgel ellenkező szándékos gondolatokat és kívánságokat is megtiltotta: "Én pedig mondom nektek, hogy mindaz, aki asszonyra néz, hogy őt megkívánja, már házasságtörést követett el vele szívében" (Mt 5,28.).

Krisztusnak ezt a tilalmát még a házastárs beleegyezése sem hatálytalaníthatja, mert isteni és természeti törvény nyilatkozik meg benne, amelyet emberi akarat le nem ronthat és nem módosíthat (Szent Officium 1679. III. 2-án kelt dekrétuma. 50. pont.) Sőt, hogy a házassági hűség fényesebben tündökölhessen, a házastársak kölcsönös érintkezésének a családban a tisztaság jegyét kell magán hordania, oly módon, hogy a hitvesek mindenben az Isten és a természet törvényéhez alkalmazkodnak, s az Isten műve iránti mindig nagy tisztelettel igyekeznek követni a végtelenül bölcs és szent Teremtő akaratát.

b) Szent és tiszta szeretet

Ez a Szent Ágoston által szűziesnek nevezett hűség könnyűvé, kellemessé és fölemelővé válik egy másik kiváló tényezőnek, a hitvesi szeretetnek erejéből, amely a házasság összes kötelességeit átjárja és a keresztény házasságban a legelőkelőbb szerepet játssza: "Ezenkívül a házassági hűség megköveteli, hogy a férj és a feleség egészen különleges, szent és tiszta szeretet kösse össze; ne úgy szeressék egymást, mint a házasságtörők, hanem amint Krisztus szerette az Egyházat. Ezt a szabályt ugyanis az Apostol írta elő: „Ti férjek, szeressétek feleségeteket, miként Krisztus is szerette az Egyházat.” Krisztus pedig határtalan szeretettel ölelte magához az Egyházat, és nem a saját, hanem kizárólag Menyasszonyának érdekét tartotta szem előtt." (Ef 5,25; Kol 3,19.) Nem olyan szeretetről van szó tehát, amely csak az érzékiség gyorsan múló kívánságain alapszik, vagy csak becéző szavakban nyilvánul meg, hanem amely a lélek legbensőbb érzésein nyugszik, és -- mivel a szeretet próbaköve a tett (Nagy Szent Gergely: Homília 30. in Evangelium,1.) -- külső cselekedetekben is bizonyosságot tesz magáról.

c) Kölcsönös támogatás

A szeretet megnyilatkozása a családban nem szorítkozhat csak a külső segítségnyújtásra, hanem arra is kiterjed, sőt elsősorban arra kell irányulnia, hogy a házasság a belső, lelki fejlődésben és tökéletesedésben támogassák egymást, hogy az életközösségből eredően napról napra előrehaladjanak az erényekben, főleg az isteni és a felebaráti szeretetben növekedjenek, mert végülis ezen "függ a törvény és a próféták" (Mt 22,40.). A tökéletes életszentségnek

ugyanis az Isten által az emberek elé állított mintaképet, az Úr Jézus Krisztust valamennyien követhetik, és követniük is kell, bármilyen állásúak vagy foglalkozásúak, s Isten segítségével a lelki tökéletesség legnagyobb fokára is eljuthatnak, amint ezt a szentek nagy száma bizonyítja.

A hitveseknek kölcsönös lelki formálása, a kölcsönös tökéletesítésre való állandó törekvés, mint a Római Katekizmus tanítja (2. par. VIII.13.), joggal mondható a házasság elsődleges okának és értelmének, ha a házasságot nem szorosan a gyermeknemzés és gyermeknevelés intézményének, hanem tágabb értelemben az egész élet közösségének és szövetségének fogjuk fel.

d) A szeretet rendje

A szeretettel összhangba kell hozni a házasság összes egyéb jogait és kötelességeit. Nemcsak az igazságosság törvényeként tehát, hanem a szeretet szabályaként is kell vennünk az Apostol mondását: "A férj adja meg feleségének, amivel tartozik, hasonlóképpen pedig a feleség is férjének" (1Kor 7,3.).

A szeretet kötelékével megszilárdított családi életben uralkodnia kell annak, amit Szent Ágoston a szeretet rendjének nevez. Ez a rend magával hozza a férj elsőbbségét az asszony és a gyermekek előtt, és az asszony készséges és önkéntes meghajlását és engedelmisségét, amelyet az Apostol ajánl: "Az asszonyok engedelmessé legyenek férjüknek, akárcsak az Úrnak, mert a férfi éppúgy feje az asszonynak mint Krisztus feje az Egyháznak." (Ef 5,22-23.)

Ez az engedelmisség nem tagadja és nem veszi el a nőtől azt a szabadságot, mely őt emberi személyiségének kiváló méltóságánál, feleségi, anyai és élettársi hivatásánál fogva teljes joggal megilleti. Nem is követeli tőle, hogy férje akármilyen - talán esztelen, vagy a nő méltósággal össze nem egyeztethető - kívánságának eleget tegyen. Nem is kívánja, hogy a nő a kiskorúak sorsára jusson, akik kellően érett ítélőképesség vagy élettapasztalat híján saját jogaikat nem gyakorolhatják. Tiltja azonban a mértéktelen, s a család javával nem törődő szabadosságot. Tiltja a család testében a szív elszakítását a fejtől, ami az egész szervezet kárával vagy pusztulásának veszélyével járna. Ha ugyanis a férj a fej, akkor a feleség a szív. S miként a férj első a kormányzásban, úgy első az asszony a szeretésben. Ezt az elsőbbséget igényelheti és kötelessége is igényelni.

Az asszonynak a férjével szembeni alárendeltsége fokát és módját tekintve személyek és korok szerint különböző lehet; sőt, ha a férj elmulasztaná kötelességét, az asszonynak kell átvennie a család kormányzását. De a család szervezetét és Istentől alkotott és megerősített alaptörvényét felforgatni vagy megsérteni sehol és soha nem szabad.

Nagyon bölcsen ír XIII. Leó pápa a férj és a feleség közötti rendről a már említett [Arcanum](#) kezdetű enciklikájában: "A férfi a család fejedelme és az asszony feje; az asszony pedig, mivel hús a férje húsából és csont az ő csontjából, rendelje alá magát és engedelmeskedjék a férjének, de nem mint szolgáló, hanem mint feleség. Azaz engedelmisségében legyen meg a tisztesség és a méltóság. Abban, aki kormányoz és abban, aki engedelmeskedik -- mivel egyikük Krisztus, másikuk az Egyház képét tükrözi --, az isteni szeretet legyen a kötelességek állandó irányítója".

A hűség velejárói tehát: az egység, a tisztaság, a szeretet, a tisztességes és nemes engedelmisség. Ahány erény, annyi áldás a hitvesek és a házasság számára, melyek a békét, a

méltóságot és a boldogságot biztosítják és előmozdítják. Ezért nem csoda, hogy a hűséget mindig a házasság legkiválóbb javai közé sorolták.

3. A NAGY SZENTSÉG

Az összes említett áldásokat betetőzi és tökéletesíti a keresztény házasságnak az az előnye, amelyet Szent Ágoston szavával szentségnek nevezünk ami egyrészt a kötelék fölbonthatatlanságát, másrészt a házassági szerződésnek Krisztus által hatékony kegyelemközvetítő jelle történt fölemelését és fölszentelését jelenti.

A házassági szövetség fölbonthatatlan szilárdságát maga Krisztus hangsúlyozza, mondván: "Amit Isten egybekötött, ember szét ne válassa"; (Mt 19,6.) és: "Mindaz, aki elbocsátja feleségét és mást vesz el, házasságot tör; és aki férjétől elbocsátott nőt vesz feleségül, házasságot tör" (Lk 16,18.)

Szent Ágoston világosan e fölbonthatatlanságban határozza meg azt, amit a szentség javának mond: "A szentségben pedig (az a fontos) hogy a házasságot föl ne bontsák, s az elvált férfi vagy nő még a gyermekek kedvéért se köthessen házasságot" (De Genesi ad litteram. i. h.).

A fölbonthatatlanság minden valódi házasságnak tulajdonsága, bár nem mindegyikben egyformán tökéletes módon van meg. Mert az Úr szava: "Amit Isten egybekötött, ember szét ne válassa" az ősszlők házasságáról, minden jövő házasság előképéről szolt, s így minden valódi házasságra vonatkoznia kell. Bár Krisztus előtt az őseredeti törvény fensége és szigorúsága annyira enyhült, hogy Mózes Isten választott népe polgárainak is megengedte szívük keménysége miatt, hogy bizonyos okokból válólevelet adjanak. Krisztus az Ő legfőbb törvényhozói hatalmánál fogva ezt a nagyobb szabadságot visszavonta és helyreállította az eredeti törvényt soha el nem felejthető szavaival: "Amit Isten egybekötött, ember szét ne válassa". Azért boldogemlékü Elődünk, VI. Pius pápa bölcs választ adott az egri püspöknek:

"Nyilvánvaló, hogy a házasság már természetes állapotában, tehát sokkal előbb, mint hogy szorosán vett szentség méltóságára emeltetett volna, Istentől úgy alapított, hogy magával hozza az örök és felbonthatatlan köteléket, melyet ezért semmiféle polgári törvény föl nem oldhat. Így tehát, jóllehet a szentségi jelleg a házasságtól elválasztható, mint pl. a pogányok házasságánál, mégis az ilyen házasságban is -- ha egyébként valóban házasság -- meg kell lennie, s bizonyosan meg is van az örök kötelék, mely a házassággal kezdettől fogva isteni jogon úgy összetartozik, hogy semmiféle polgári hatalom nem áll fölötte. Minden házasságkötés vagy úgy történik, hogy létrejön a házasság, s akkor vele jár a házassághoz isteni jogon hozzátartozó örök kötelék; vagy csak föltételezik e kötelék nélkül, akkor azonban nincs házasság, hanem az Isten törvényével merőben ellenkező tilos kapcsolat. Ilyet pedig sem kötni, sem fenntartani nem szabad." (VI. Pius: Rescriptum ad Episcopum Agriensem 1789. VII. 11.)

Ha van is igen ritka kivétel a fölbonthatatlanság alól -- mint a tisztán pogányok között kötött csupán természetes házasságoknál, valamint a keresztények között érvényesen kötött, de el nem hált házasságoknál --, az a kivétel nem emberi akarattól vagy bármiféle pusztán emberi hatalomtól, hanem az isteni jogtól függ, amelynek őrzője és magyarázója Krisztus Egyháza. Soha és semmiféle okból nem lehet azonban ilyen joga senkinek az érvényes és elhált keresztény házasság fölött. Ebben ugyanis a házastársi szövetség teljesen létrejött, s így Isten akaratából benne a tökéletes, emberi hatalom által föl nem oldható szilárdság és fölbonthatatlanság nyilvánul meg.

a) A fölbonthatatlanság belső oka

Ha Isten eme akaratának belső okát kellő tisztelettel kutatjuk, Tisztelendő Testvérek, könnyen megtaláljuk a keresztény házasságnak abban a misztikus jelentésében, mely a hívők bevégzett házasságában teljesen és tökéletesen fölismerhető. Mint az Apostol az Efezusiakhoz írt levelében tanúsítja (Ef 5,32) , a keresztények házassága azt a legtökéletesebb egyesülést jelképezi, amely Krisztus és az Egyház között van: "Nagy titok ez, mondom én, Krisztusra és az Egyházra értem". E közösség pedig, amíg Krisztus és általa az Egyház él, soha semmiféle szétválasztással Föl nem bontható. Amit különben Szent Ágoston is nyíltan tanít a következő szavakkal: "Krisztus és az Egyház kapcsolata olyan, hogy az élőt az élőtől semmiféle válás nem szakíthatja el. E titkot oly féltékenyen őrzik a mi Istenünk országában, ... azaz Krisztus egyházában..., hogy amikor csak a gyermekáldás kedvéért mennek férjhez nők vagy nősülnek férfiak, akkor sem szabad elhagyni a terméketlen asszonyt és elvenni helyette termékeny nőt. Aki ezt mégis megteszi, házasságot tör, miként az asszony is, ha máshoz megy férjhez; de nem e világ törvénye szerint házasságtörő (hiszen a világban a válólevéllel büntetlenül köthetnek újabb házasságokat, amit az Úr szava szerint még a szent Mózes is megengedett az izraelitáknak szívük keménysége miatt), hanem az evangéliumi törvény szerint."(De nuptiis et concupiscentia. 1,10.)

b) A fölbonthatatlanság javai

Hogy mily nagy és mily sok jó ered a házasság fölbonthatatlanságából, az még annak figyelmét sem kerülheti el, aki csak felületesen gondolkodik a házastársak és a gyermekek, illetve az emberi társadalom javáról. Először a hitvesek megtalálják benne a tartósság biztos zálogát, amit saját személyük nagylelkű átadása és lelkük bensőséges szövetsége természeténél fogva annyira megkíván, hiszen az igaz szeretet végtelen (1Kor 13,8). Másodszor a tiszta hűség megleli a maga erős bátyját a hűtlenségre csábító belső és külső ellenségekkel szemben. A gyötrő aggodalom helyébe, hogy a csapások és az öregkor idején a házastársak nem hagyják el majd egymást, a béke biztosítékát nyújtja. Megőrzi a hitvesek méltóságát és jótáll a kölcsönös támogatásért, mert az elválaszthatatlan kötelék állandóan emlékezteti őket, hogy nem múltó javakért és nem az érzékiség szolgálatáért léptek házastársi szövetségre, hanem hogy kölcsönösen magasabb rendű és örökkévaló javakat szerezzenek egymásnak. A gyermekek védelméről és sok évig tartó nevelésükről is a legjobban gondoskodik, mert e nehéz és sokáig tartó kötelesség terheit a szülők közös erővel könnyebben viselik.

Nem kisebb javakkal jár a felbonthatatlanság az egész emberi társadalom számára. Tapasztalatból tudjuk, hogy a felbonthatatlan házasságok a tisztességes élet és a jó erkölcsök forrásai. Ahol e rendet őrzik, ott biztonságban van az állam boldogulása és közjáva. Az állam ugyanis olyan, amilyenek a családok és a családban élő emberek, mert ezek alkotják az államot, mint tagok a testet. Tehát mind a hitvesek és a gyermekek magánjáva, mind az emberiség közjáva körül kiváló érdemeket szereznek azok, akik a házasság fölbonthatatlanságát védik.

c) A szentségi kegyelem

A fölbonthatatlanságon túl a házasság mint szentség még sokkal magasabb előnyöket is tartalmaz, melyeket már maga a szentség név is jelez. A szentség szó ugyanis a keresztényeknek nem üres szó, mert az Úr Krisztus "a szentségek alapítója és tökéletesítője"(Trienti Zsinat 24. sess.) azáltal, hogy hívei házasságát az Újszövetség igaz és

sajátos szentségévé emelte, annak a különös kegyelemnek jelévé és forrásává tette, amellyel "a természetes szeretetet nagyobb tökéletességre emeli, az elválaszthatatlan egységet megerősíti és megszenteli a házastársakat" (Uo.)

És mivel Krisztus a hívők között magát az érvényes házassági beleegyezést tette meg a kegyelem jelévé, a szentségi jelleg a keresztény házassággal annyira összefügg, hogy a megkereszteltek között igazi házasság nem jöhet létre anélkül, hogy "együttal szentség is ne legyen" (CIC 1012. k.).

Mikor tehát a hívek őszinte lélekkel megadják a házassági beleegyezést, megnyitják önmaguknak a szentségi kegyelem kincstárát, melyből természetfölötti erőket merítenek kötelességeik és feladataik hűség, szent és mindhalálíg állhatatos teljesítésére.

Ez a szentség ugyanis mindazokban, akik nem gördítenek akadályokat működése elé, nem csupán a természetfölötti élet forrása lesz, azaz növeli a megszentelő kegyelmet, hanem különleges ajándékokat, jó indulatokat, kegyelmi csírákat ad; fokozza és tökéletesíti a természetes erőket, hogy a hitvesek ne csupán értelemmel értsék, hanem bensőségesen ízelejék, szilárdan őrizzék, hatékonyan akarják és meg is tudják tenni mindazt, ami a házassághoz, annak céljaihoz és kötelességeihez tartozik. Végül jogot biztosít nekik ahhoz, hogy mindannyiszor elnyerjék a segítő kegyelmet, valahányszor állapotbeli kötelességeik teljesítéséhez arra szükségük van.

Mindazonáltal, mivel a természetfölötti világrendben az isteni gondviselés törvénye az, hogy akik egy szentséget értelmük teljes használatának birtokában vesznek föl, annak teljes gyümölcseit csak akkor nyerik el, ha a kegyelemmel maguk is együtt működnek, a házassági kegyelem nagyrészt földbe ásott, gyümölcstelen talentum marad, ha a hitvesek a természetfölötti erényeket nem gyakorolják, a kegyelem kapott magvait nem gondozzák és nem fejlesztik. Ha azonban megteszik, ami rajtuk áll, tanulékonyak a kegyelem iránt, akkor elbírnák állapotuk terheit és kötelességeit, s e nagy szentség hatására erősek, szentek, mintegy fölszenteltek lesznek. Szent Ágoston ugyanis azt tanítja, hogy miként a kereszttség és a papság által az ember kiválasztatik és segítséget nyer az élet keresztény formájához, illetve a papság viselésére, s e két szentség segítségével soha nem hagyja el, majdnem ugyanúgy (nem eltörölhetetlen szentségi jegy által) a hívőket, akik egyszer házasságot kötöttek, a szentség kegyelme és köteleke soha többé nem hagyja el. Sőt mint ismét Szent Ágoston hozzáfűzi, ezt a szent köteleket akkor is magukkal viszik, ha házasságtörők lesznek, de akkor már nem a kegyelem dicsőségére, hanem a bűn büntetésére, "minként a hitehagyott lélek, aki Krisztus házasságát elhagyva a hitet ugyan elveszíti, a hit szentségét azonban nem, amelyet az újjászületés fürdőjében vett föl." (De nuptiis et concupiscentia. i. h.)

A keresztény hitvesek, akiknek a szentség aranylánca nem bilincs hanem ékesség, nem béklyó, hanem erősség, minden erejükkel azon legyenek, hogy házasságuk nem csupán a szentség ereje és jelentősége miatt, hanem saját lelkületük és erkölcsük szerint is állandóan eleven képe maradjon annak a nagyon termékeny viszonyoknak, amely Krisztus és az Egyház között van, és a legtökéletesebb szeretetnek méltán tiszteletreméltó misztériuma.

Ha az eddigieket jól megfontoljuk és a házasság kiváló javai -- a gyermek a hűség és a szentség -- kellő megvilágításban állnak előttünk, Tisztelendő Testvérek, akkor csodálattal kell magasztalnunk az isteni bölcsességet, szentséget és jóságot, amely a hitvesek méltóságáról és boldogságáról, az emberi nem fenntartásáról és szaporodásáról egyedül a házasság tiszta és szent szövetségében ilyen bőkezűen gondoskodott.

TÉVEDÉSEK, BŰNÖK, TÁMADÁSOK

Minél jobban átgondoljuk, Tisztelendő Testvérek, a tiszta házasság nagy értékét, annál inkább kell fájlalnunk, hogy ezt az isteni intézményt, különösen a mi korunkban, gyakran megvetik és már-már elvetik.

Már nem is titokban és sötétben, hanem nyíltan, minden szégyenérzetet levetve, szóban és írásban, mindenfajta színi előadásban, regényes mesékben, szerelmes és sikamlós elbeszélésekben, filmekben, rádió-előadásokban, a modern tudomány minden találmányának igénybevételével megtiporják és gúnyolják a házasság szent intézményét. A válásokat, a házasságtörést és a legocsmányabb bűnöket vagy magasztalják, vagy olyan színben tüntetik fel, mintha azokban semmi bűn és becstelenség sem volna. Vannak olyan könyvek, melyeket nem átallanak tudományos műveknek nevezni, pedig valójában csak azért viselnek tudományos mázat, hogy könnyebben utat találjanak az olvasóhoz. A bennük előadott elméleteket úgy árusítják, mint a szellem legújabb csodáit; azét a szellemét, amely állítólag elfogulatlanul csak az igazságot kutatja, elvetette a régi előítéleteket, de a házasságra vonatkozó hagyományos keresztény tanítást az elavult nézetek közé sorolja.

Ezeket a nézeteket beadják mindenfajta embernek: gazdagnak és szegénynek, munkásnak és munkaadónak, tanultnak és tanulatlannak, nőtlennek és házasnak, vallásos és vallástalannak, felnőttnek és ifjúnak. Főleg az ifjagnak, mint könnyebb zsákmánynak, még veszedelmesebb csapdákat is állítanak.

Az effajta új elméletek hívei nem mind jutnak el a fékevesztett bujaság végső következtetéséig. Vannak, akik félúton akarnak megállni, és nézetük szerint csak egyes pontokban kellene az isteni és a természetes törvénynek engedményeket tenni korunknak. De az ilyenek is többé-kevésbé tudatosan annak az ellenségünknek küldöttei, aki mindig arra törekszik, hogy konkolyt hintsen a búza közé. (Mt 13,25). Azért Mi, akit a mennyei Családatya szántóföldjének örévé rendelt, s így legszentebb kötelességünk örködni, hogy a jó magot ártalmas gazok el ne nyomják, úgy gondoljuk, a Szentlélek egyenesen hozzánk intézi azokat a súlyos szavakat, amelyekkel Szent Pál apostol kedvelt fiát, Timóteust buzdította: "Te pedig virrassz, ...töltsd be szolgálatodat... Hirdesd az ígét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan, ints, kérj, buzdíts minden türelemmel és tudománnyal" (2Tim 4, 2-5.).

Mivel pedig az ellenség csapdáit le kell leplezni, hogy kikerülhetők legyenek, s nagyon hasznos a gyanútlanokat a csalárdságokra figyelmeztetni, a lelkek java és üdvössége érdekében nem hallgathatjuk el azokat a dolgokat, miknek legszívesebben még a nevét sem ejtenénk ki, "miként a szentekhez illik" (Ef 5, 3).

Ha e bajok forrásánál akarjuk kezdeni, meg kell állapítanunk, hogy gyökerük annak tagadása, hogy a házasságot a természet Ura alapította, és az Úr Krisztus valódi szentség rangjára emelte; s az az állítás, hogy a házasság emberi találmány.

Egyesek azt mondják, hogy a természetben és a természet törvényeiben a házasságnak semmi nyomát nem találták; csak az életet nemző képességet, és az azt mindenképpen kielégíteni akaró heves ösztönt észlelték. Mások elismerik ugyan az emberi természetben a házasság nyomait vagy csíráit, amennyiben nem lehetne biztosítani a szülők méltóságát, a gyermekáldást, a gyermekek nevelését, ha az emberek valami állandó kötelékben nem társulnának, de ezek is azt tanítják, hogy a házasság, jóllehet több, mint kezdetleges csíra,

sokféle együtttható közrejátszásával tisztán az emberi ész szüleménye és az emberi akarat műve.

Hogy mennyire tévednek mindezek és mily szégyenletesen letérnek a tisztesség útjáról, már abból is világos, amit a házasság eredetéről és természetéről, lényeges céljáról és javairól jelen körlevelünkben kifejtettünk. Elméleteik kárhovatossága kitűnik a következményekből is, melyeket mestereik levonnak: a házasságot szabályozó törvények, intézmények és szokások csakis emberi akarat eredményei, ezért egyedül annak vannak alávetve; tehát az emberi tetszés és a mindenkori viszonyok szerint változtathatók, kezdeményezhetőek és megszüntethetőek. Szerintük a nemző erő, mely magában a természetben gyökerezik, fontosabb és tágabbkörű, mint a házasság, tehát mind a házasságon kívül, mind azon belül, mellőzve a házasság céljait, kifejthető; mintha egy parázna asszony kicsapongása ugyanazokat a jogokat élvezné, mint egy hites feleség tiszta anyasága.

Ilyen elvek alapján egyesek odáig jutottak, hogy az egybekelésnek új módjait találták ki, melyek szerintük az emberiség és korunk mai helyzetének megfelelnek, s ezeket mint a házasság új formáit ajánlják: egyesek az ideiglenes-, mások a próba-, ismét mások a baráti házasságot. E formák a házasság minden szabadságát és jogát igénylik, kivéve a fölbonthatatlanságot és a gyermeket, hacsak a felek később az életközösséget teljes jogú házassággá nem változtatják.

Olyanok is vannak, akik az effajta szörnyűségeknek törvényes elismerését, vagy legalábbis a népek közfelfogása és általános szokása révén a tisztesség polgárjogát követelik és sürgetik. S úgy látszik, nem is sejtik, hogy mindezeknek semmi köze a modern kultúrához, amellyel annyit dicsekszenek, hanem szörnyű züllöttségek, amelyek a művelt népeket is a vad népek barbár szokásaihoz súllyesztenék.

2. TÁMADÁSOK A GYERMEK ELLEN

Sorra véve az egyes támadásokat, Tisztelendő Testvérek, melyeket a házasság java ellen intéznek, először a gyermekről szólunk. A gyermeket sokan vakmerően a házasság kellemetlen terhének nevezik, melytől a házastársaknak óvakodniuk kellene, de nem a tisztességes önmegtartóztatással, amely mindkét házastárs beleegyezésével a házasságban is megengedett, hanem a természettel való visszaélés által. Vannak, akik ezt a bűnös kedvezményt azért igénylik, mert irtóznak a gyermektől, és érzéki vágyaikat teher nélkül akarják kielégíteni. Vannak, akik azt hajtogatják, hogy nem tudnak önmegtartóztatásban élni, a gyermeket viszont önmaguk vagy a feleségük állapota, vagy a család gazdasági viszonyai miatt nem vállalhatják.

Pedig semmiféle ok, még a legsúlyosabb sem teheti természetessé és tisztességessé azt, ami önmagában természetellenes. A házastársi jog gyakorlása ugyanis természeténél fogva a gyermeknemzésre irányul, tehát a természet ellen vétének és ocsmány, s benső lényegében tisztességtelen dolgot tesznek, akik annak természetes célját és hatását megghiúsítják.

Ezért nem csoda, hogy az Úristen a Szentírás tanúsága szerint különös szigorral üldözi ezt a gyalázatos bűnt, s néha halállal is büntette, amint Szent Ágoston mondja: "Tiltott módon és erkölcstelenül él a feleségével, aki a gyermek fogamzását megakadályozza. Ezt tette Onán, Júda fia, és Isten megölte miatta." (De conjugii adulterinis. 2,12.)

Mivel egyesek a kezdettől fogva hirdették és soha el nem ejtett keresztény tanítástól eltérve újabban nyíltan mást hirdetnek e tárgyban, a Katolikus Egyház, amelyre maga Isten bízta az erkölcs épségének és tisztaságának védelmét, az erkölcsi züllöttségnek ebben a korában, a házasság tisztaságának e rút szennytől való megőrzése céljából, isteni küldetésére hivatkozva általunk fölemeli hangos szavát és ismét kinyilvánítja: A házassági jognak olyan használata, amely azt a gyermeknemzés természetes hatásától szándékosan megfosztja, Isten és a természet törvényének megsértése, s mindazok, akik ilyesmit tesznek, súlyos bűnt követnek el.

Legfőbb apostoli tekintélyünknel fogva, s a gondjainkra bízott lelkek üdvéért való aggodalomból figyelmeztetjük a gyóntató és lelkipásztorkodó papokat, hogy híveiket Istennek e súlyos törvénye felől ne hagyják megtevédeni, s méginkább hogy ők maguk óvakodjanak az effajta hamis véleményektől, s azokkal semmiképpen egyet ne értsenek. Ha pedig -- amitől Isten óvjon -- egy gyóntató vagy lelkipásztor maga viszi ezekbe a tévedésekbe a rábízott híveket, illetve helyesléssel vagy hallgatással megerősíti őket tévedésükben, az tudja meg, hogy a legfőbb Bírónak tartozik szigorú számadással hivatásának elárulása miatt, s vonatkoztatva magára Krisztus szavait: "Vakok ők és vakok vezetői. Ha pedig vak vezet világtalant, mindketten verembe esnek." (Mt 15,14.)

a) Túlzott aggodalmak

Az okok, amelyekkel a házassággal való visszaélést mentegetik -- figyelmen kívül hagyva az ocsmány indokokat --, gyakran képzeltek vagy túlzottak. Mindazonáltal az Egyház mint jóságos anya nagyon is érti és átérzi mindazt, amit az anya egészsége és életveszedelme ügyében felhoznak. Ki tudná ezt a legmélyebb részvét nélkül szemlélni? Kit ne töltene el a legnagyobb csodálat annak az anyának láttán, aki a majdnem biztos halál veszedelmében hősiiesen föláldozza magát, hogy magzata életét megmentse? Amit ő elszenved, hogy természetes kötelességét teljesítse, azt csak a végtelenül gazdag és irgalmas Isten jutalmazhatja és meg is fogja jutalmazni, nem csupán jó, hanem túláradó mértékkel! (Lk 6,38.)

Az Anyaszentegyház azt is jól tudja, hogy gyakran az egyik házas fél inkább csak tűri, de nem cselekszi a bűnt, mert a természetes rend fölforgatását súlyos okok miatt csak megengedi, de maga nem akarja, s ezért nem bűnös. Csak meg ne feledkezzék a szeretet törvényéről és ne mulassza el házastársát a bűntől eltéríteni és elvonni. Azok a házastársak sem vétenek a természet rendje ellen, akik jogos és természetes módon élnek, de természetes okok, életkoruk vagy egyéb fogyatkozásuk miatt új élet nem születhet. A házasságnak ugyanis és a házassági jog használatának vannak másodrendű céljai is, mint a kölcsönös segítség, egymás közt a szeretet ápolása és az érzéki vágyak csillapítása, melyekre a házastársaknak szabad törekedniük, ha egyébként a házaselet belső természetességén és elsődleges céljára való beállítottságán nem esik csorba.

b) A szegénység

Bennünket is mélységesen meghatnak azoknak a hitveseknek a panaszai, akik súlyos nyomorban a legnagyobb nehézségek közepette tudják csak gyermekeiket táplálni.

Mindazonáltal óvakodni kell, hogy a szomorú gazdasági viszonyok ne adjanak alkalmat sokkal szomorúbb tévedésre. Nem lehetnek ugyanis olyan nehézségek, amelyek hatálytalaníthatnák Isten belső természetük szerint rossz tetteket tiltó törvényeit. Isten erősítő

kegyelméből a hitvesek minden körülmények között megfelelhetnek kötelességüknek és a házasságban tisztán megőrizhetik magukat ettől a szennytől. Mert áll a keresztény hit igazsága, melyet a Trienti Zsinat így fejezett ki: "Senki sem mondhatja azt a vakmerő és a szentatyák által átokkal tiltott szót, hogy a megigazult embernek az Isten parancsainak megtartása lehetetlen. Isten ugyanis lehetlent nem parancsol, hanem parancsával arra int, hogy tedd meg, amit bírsz, kérd, amit nem bírsz, s Ő megsegít, hogy bírjad." (Trienti Zsinat: 6. sess.11. fej.) Ugyanezt a tant az Egyház ismét ünnepélyesen kihirdette és megerősítette, amikor elítélte a janzenista eretnokséget, amely így merte káromolni Isten jóságát: "Isten egyes parancsai a megigazult emberek számára, még ha akarják és törekszenek is rá, a rendelkezésre álló jelenlegi erőkkkel megtarthatatlanok, s hiányzik a kegyelem is, mely azokat megtarthatókká tenné" (Cum occasione apostoli konstitúció, 1. 1653. V. 31).

c) Orvosi javallatok

Egy másik súlyos bűnt is meg kell említenünk, Tisztelendő Testvérek, mellyel az anyja méhében lévő magzat ellen követnek el merényletet. Egyesek szerint ez megengedett, s az anya és az apa akaratától függ. Mások csak akkor tartják megengedhetőnek, ha igen súlyos okok vannak, melyeket orvosi, társadalmi és fajnemelési javallatoknak mondanak. Az állami törvényhozástól, amelynek büntető törvényei a megfogamzott de még világra nem jött gyermek megölését tiltják, azt követelik, hogy ezeket a különféle javallatokat törvényesnek ismerjék el és mentesítsék minden büntetéstől. Sőt olyanok is akadnak, akik a hatóságoktól azt kívánják, hogy az ilyen halálos beavatkozáshoz nyújtsanak segédkezet, ami sajnos néhol gyakran meg is történik.

Ami pedig az orvosi és gyógyászati javallatot illeti, már mondtuk, Tisztelendő Testvérek, mennyire sajnáljuk az édesanyát, kinek természetes kötelessége teljesítése közben egészsége, sőt az élete forog veszedelemben, de vajon mi lehetne kielégítő ok az ártatlan élet elpusztításához? Itt pedig erről van szó. Akár az édesanya, akár a gyermek életére törnek, mindenképpen Isten és a természet törvénye ellen vétnek, mely azt mondja: "Ne ölj!" (Kiv 20,13). Egyformán szent, azaz sérthetetlen mindkettőjük élete, s elpusztításukhoz még a közhatalomnak sem lehet joga. Hiába hivatkoznak az ártatlanokkal szemben az állam pallosjogára, mert az csak a bűnösökkel szemben érvényes. Nem forog fenn az igazságtalan támadóval szemben alkalmazható véres önvédelem esete sem, mert ugyan ki minősíthetné az ártatlan magzatot jogtalan támadónak? A "végső szükség joga" sem áll fenn, melyre úgy hivatkoznak, hogy az kiterjed az ártatlan megölésére is. A derék és tapasztalt orvosok, akik mind az anya, mind a gyermek megmentésére törekszenek, dicséretet érdemelnek, de méltatlannak bizonyulnának az orvos névre azok, akik gyógyítás látszatával vagy hamis szájalomtól indítva valakinek a halálán mesterkednének.

Mindez összhangban van Szent Ágoston nagyon szigorú szavaival, melyekkel a gonosz házastársakat korholja, akik óvakodni akarnak a gyermektől, s ha ez sikertelen volt, nem szégyenlik megölni a gyermeket: "Néha a buja vadság vagy a kegyetlen bujaság odáig fajul, hogy természetlenséget okozó mérgekhez folyamodik, s ha azok nem használnak, a megfogamzott magzatot az anya méhében valahogy megöli és eltávolítja, azt akarván, hogy gyermeke elpusztuljon mielőtt élt volna, vagy ha az anyaméhben már élt, megölje, mielőtt megszülethetett volna. Egyébként ha mindkét fél ilyen, akkor nem hitvesek, s ha kezdettől fogva ilyenek voltak, akkor nem házasságra, hanem ágyasságra keltek egybe. Ha nem mind a kettő ilyen, merem mondani: vagy az asszony urának ágyasa, vagy a férj házasságtörő a felesége mellett." (Szent Ágoston: De nuptiis et concupiscentia. Cap.15.)

d) Fajnevelés

Amit társadalmi vagy fajnevelési javallatként szoktak felhozni, azt megengedett és tisztességes módon, kellő határok között tekintetbe lehet és kell is venni. Ám azoknak a kívánalmaknak, amelyekre e javallatok támaszkodnak, ártatlanok megölésével megfelelően tökéletesen ellenkezik a józan ésszel és az isteni paranccsal, amelyet az Apostol is hirdet: Nem szabad rosszat tenni, hogy jó származzék belőle. (vö. Róm 3,8.)

Az államfőknek és a törvényhozóknak nem szabad megfélemleniük arról, hogy a közhatalomnak az a dolga, hogy megfelelő törvényekkel és büntetésekkel védelmezze az ártatlanok életét, annál inkább, minél kevésbé tudják önmagukat védeni azok, akiknek életét veszélyeztetik és megtámadják, elsősorban az anyaméhben a magzatok. Ha pedig a közhatalom a kisdedeket nemcsak nem védelmezi, hanem törvényeivel és rendeleteivel kiszolgáltatja az orvosok vagy mások kezébe megölésre, ne feledjék, hogy a földről az égbekiáltó ártatlan vérnek Isten a bosszúálló bírása (Ter 4,10).

e) Illetéktelen tilalmak

Vissza kell utasítanunk azt a veszedelmes gyakorlatot, mely közvetlenül az ember házasságkötési jogát érinti ugyan, de közvetve a gyermekáldás ellen is irányul. Vannak ugyanis, akik faji célokért túlzottan lelkesedve, nemcsak üdvös tanácsokat adnak a következő nemzedék egészsége és életerejének biztosítására -- ami egyébként nem ellentétes a józan ésszel --, hanem a fajnevelési szempontot minden más magasabbrendű cél fölé helyezik, s az államhatalommal a házasságkötés jogától is meg akarják fosztatni azokat, akiktől az ő tudományuk szabálya és előrejelzései szerint az átöröklés miatt csak satnya és beteges ivadék szülehet, jóllehet egyébként alkalmasak lennének a házasságra. Sőt törvényes intézkedést követelnek, hogy az ilyeneket még akarataik ellenére is fosszák meg a nemzőképességüktől. Pedig ilyen jogot az államhatalom nem igényelhet magának, még elkövetett bűntények véres megtorlása, vagy előre látható gaztettek megelőzése céljából sem, mert minden jog és tisztesség ellen van ennek követelése, ami az államnak soha nem volt joga és törvényesen nem is illetheti meg ez a jog.

Mindazok, akik így cselekszenek, elfelejtik, hogy a család szentebb az államnál, s hogy az emberek elsősorban nem a földnek és a világnak, hanem az égnek és az örökkévalóságnak születnek. Azért teljesen igazságtalan súlyos bűnnel vádolni olyan embereket, akik -- bár a házasságkötésre alkalmasak -- minden igyekezetük és törődésük ellenére is csak valamely szempontból fogyatékos gyermeket hozhatnak világra; mindazonáltal gyakran tanácsos lehet lebeszélni őket a házasságról.

Az államhatalomnak azonban az alattvalók teste fölött semmiféle közvetlen hatalma nincs. Így tehát a testi épséget, ha bűntény és véres büntetést megkívánó ok nem forog fenn, soha nem támadhatja vagy sértheti tisztán fajnevelési vagy más hasonló okokból. Ezt tanítja Szent Tamás is, amikor azt vizsgálja, vajon a bírák a bűnök megelőzése céljából büntethetik-e az embert. Bizonyos büntetések alkalmazását ebben az esetben jogosnak ismeri el, de a testi fenyegetés jogosságát tagadja: "Büntelen embert emberi ítélet alapján soha nem szabad megvesszőzni, megölni, megcsonkítani vagy megbotozni." (STh II-II.108,4,2.)

Egyébként a kereszténység tanítja és a természetes ész is belátja, hogy az ember önmaga sem rendelkezhet másként teste tagjaival, csak azok természetes rendeltetése szerint: nem

pusztíthatja el, nem csonkíthatja meg, nem teheti alkalmatlanná természetes működésükre, kivéve ha másként nem lehet gondoskodni az egész test egészségéről.

3. A HITVESI HŰSÉG ELLEN

Áttérünk a tévedések másik csoportjára, amelyek a házastársi hűségekre vonatkoznak. Minden gyermek elleni bűn valamiképpen bűn a házastársi hűség ellen is, mivel a házasságnak e két java szorosan összefügg egymással. De ezen kívül annyi fajtáját kell felsorolnunk a házassági hűséget sértő tévedéseknek és eltévelyedéseknek, ahány családi erényt csak magában foglal a hűség: mindkét házastárs tiszta hűsége, a feleség férje iránti tisztaság engedelmissége, s a kettőjük közti erős és igaz szeretet.

a) Romlott szabadosság

Elsősorban azok rontják a hűséget, akik azt hiszik és állítják, hogy engedményeket kell tenni a jelenkor véleménye és szokásai szerint a kívülállókval való hamis és egyáltalán nem ártatlan barátkozásnak. S ezekben a baráti érintkezésekben nagyobb szabadságot kell biztosítani a házastársaknak, mert -- mint mondják -- sok embernek olyan a veleszületett érzéki természete, hogy azt az egynejtű és egyfőjtű házasság szűk korlátai között nem tudják kielégíteni. Ezért a tisztességes házasságok azt a tartózkodó magaviseletét, mely a kívülállókval szemben minden érzéki érzést és megnyilvánulást elítél és elutasít, elévült lelki korlátoltságnak vagy elvetendő szűkkeblűségnek és hitvány féltékenységnek tartják. Így a házassági hűséget óvó állami büntető törvényeket túlhaladottnak és hatályon kívül helyezendőnek ítélik.

A tiszta hitvesek nemes lelkülete ezeket a véleményeket már a természetes ész világánál is mint hitvány és ocsmány dolgokat elveti és elítéli. A természet szavát pedig helyben hagyja és megerősíti mind Isten parancsa: "Ne paráználkodjál!" (Kiv 20,14), mind Krisztus szava: "Mindaz, aki asszonyra néz hogy őt megkívánja, már házasságtörést követett el vele a szívében" (Mt 5,28.). Semmiféle emberi szokás, rossz példa vagy emberi haladás le nem ronthatja az isteni törvény erejét. Mert miképpen Krisztus tegnap és ma és mindörökké ugyanaz (Zsid 13,8.), úgy ugyanaz marad Krisztus tanítása, melyből egy i betű vagy egy vesszőcske sem vész el, míg minden be nem teljesedik (Mt 5,18).

b) Női emancipáció

Ugyanazok a tévtanítók, akik a házastársi hűség és tisztaság fényét írásaikkal és beszédeikkel elhomályosítják, a feleségnek férje iránti bizalomteljes és tisztességes engedelmisségét is könnyen megingatják. Vakmerő állításuk szerint ez az alárendeltség az egyik házastárs méltatlan rabszolgasága a másik féllel szemben, holott szerintük a házastársak mindenben egyenjogúak. Mivel pedig az egyik fél szolgasága sérti az egyenjogúságot, a nő felszabadítására szükség van, sőt -- mint büszkén dicsekszenek -- ez az emancipáció már meg is valósult, vagy megvalósítása folyamatban van. Három szabadságot emlegetnek: szabadság a család kormányzásában, a családi vagyon kezelésében, s a gyermekáldás ellen való védekezésben, vagy annak erőszakos megakadályozásában, és ezeket társadalmi, gazdasági és élettani szabadságnak hívják. E felfogás szerint az élettani szabadság azt jelenti, hogy a nő a feleségi, hitvesi és anyai terhettől tetszése szerint szabadnak érezheti vagy szabaddá teheti magát (ez azonban nem emancipáció, hanem gonosz gaztett, mint ezt már eléggé kimutattuk); gazdasági szabadság az, hogy a nő férje tudta nélkül s annak akarata ellenére is szabadon birtokolhatja, intézheti és kezelheti a maga vagyonát, elhanyagolva gyermekei, férje és a család érdekeit; a társadalmi szabadság a nőt elvonja a háztartástól, a gyermekek és a család

ápolásától, hogy azokkal mitsem törődve saját hajlamának szabadon élhessen, és közügyekkel foglalkozzék vagy közhivatalt vállaljon.

Ámde ez a nőnek nem igazi felszabadítása és nem is az az észszerű és méltóságteljes szabadsága, mely a keresztény nő és feleség magasztos állásának kijár. Inkább a nőiesség és az anyai méltóság megrontása, s az egész család felforgatása, mellyel a férj a feleségét, a gyermek anyját, a ház és a család állandó éber őrét veszíti el. Sőt éppen a nőnek magának veszedelmes ez a hamis szabadság és a férjjel való nem természetes egyenlőség, mert ha a nő leszáll arról a királyi székről, ahová őt az evangélium a családi otthon falai között emelte, rövidesen visszasüllyed (nem annyira külső látszatra, mint valójában) a régi rabszolgaságba, s mint a pogány népeknél, a férj merő eszköze lesz.

c) Az igazi jogegyenlőség

Az annyira túlzott és követelt jogegyenlőséget el kell ismernünk mindabban, ami az emberi személyt és méltóságot megilleti, s amely a házassági szerződésből következik és hozzá tartozik a házassághoz. Ezekben mindkét hitvest egyenlő jogok és egyenlő kötelességek illetik meg. Egyéb területeken bizonyos egyenlőtlenségnek s alá- és fölérendeltségnek kell lennie, amit a család java és a családi élet rendjének egysége és szilárdsága megkövetel.

Ahol pedig a férjezett nőnek társadalmi és gazdasági helyzete a megváltozott viszonyok miatt bizonyos változásokat követel, az államhatalom feladata a kor szükségleteihez és követelményeihez megfelelően alakítani a nő polgári jogait, mindig ügyelve arra, amit a nő sajátos természete, a tisztességes erkölcs, a család közjava követel; ügyelve a család lényegi rendjére, amelyet az emberinél magasabb isteni tekintély és bölcsesség szervezett meg, ennél fogva sem állami törvény, sem magánakarat meg nem másíthatja.

Vannak még másfajta, újabb ellenségei is a házasságnak, akik az igazi és komoly szeretet, a házastársi boldogság és bensőséges édesség alapjául a hajlamok vak összhangját és az együttérzést akarják megtenni, amit szimpátiának neveznek. Ha pedig ez a szimpátia megszűnt, szerintük felbomlik a kötelék, mely a lelkeket egyedül tartotta össze. Vajon mi más ez, mint homokra építeni a házat, amely Krisztus szava szerint az elemek első rohamára meginog és összeomlik? "Feltámadtak a szelek, rárontottak arra a házra, és összedőlt és nagy lett a romlása" (Mt 7, 27). Ellenben a sziklára épített ház, a hitvesi szeretetre, a lelkek érett és tartós egységére alapított házasság semmiféle viharra meg nem inog és össze nem dől.

4. A SZENTSÉG ELLEN

a) A polgári házasság

Eddig a keresztény házasság első két javát vettük védelmünkbe, Tisztelendő Testvérek, melyeket a mai társadalom felforgatói annyit támadnak. Mivel pedig a házasság harmadik java, a szentség messze felülmúlja a másik kettőt (ti. a gyermeket és a hűséget), nem csoda, hogy kimagasló jelentősége miatt sokkal hevesebben támadják. Elsősorban azt hangoztatják, hogy a házasság tisztán világi és csak polgári ügy, amihez vallási közösségnek, Krisztus egyházának semmi köze, hanem egyedül a polgári társadalomra tartozik. Hozzáteszik, hogy a házassági szerződést meg kell szabadítani a fölbonthatatlanság minden kötelékétől, s a házaspár válását nem csupán eltűnni, hanem törvényesíteni is kell. Ebből következően a házasság minden szent jellegétől megfosztva a tisztán világi és polgári ügyletek közé kerül.

Először azt mondják, hogy magát a polgári szerződést valóságos házasságnak kell tekinteni (ezt hívják polgári házasságnak); a vallásos kötés csak adalék legyen, vagy legföljebb a babonás népek engedjék meg. Ezután követelik a katolikusok és nem-katolikusok között a vegyes házasság akadálytalan szabadságát, tekintet nélkül a vallásra és az egyházi hatóság engedélyére. Sürgetik a megtörtént válások elismerését is, s dicsérik és magasztalják azokat a polgári törvényeket, amelyek kedveznek a házasság felbontásának.

A házasság, kiváltképpen a keresztény házasság vallásos alaptermészetéről, s az utóbbi szentségi jellegéről minden tudnivalót alaposan tárgyal és súlyos okokkal bizonyít XIII. Leó pápa gyakran idézett körlevele, melyet kifejezetten magunkévá tettünk. Azért mi itt csak utalunk rá és néhány pont megismétlésére szorítkozunk.

Ha a régi történelmi emlékeket kutatjuk, ha megkérdezzük a népek állandó lelkiismeretét, és tanulmányozzuk az összes nemzetek intézményeit és szokásait, maga a természetes ész is nyilvánvaló igazságnak találja, hogy már a természetes házasságban is van valami szent és vallásos elem, "nem hozzáadott, hanem veleszületett; nem az emberek által ráaggatott, hanem a természetben gyökerező" elem, mert "az Isten az alkotója, s mert kezdettől fogva Isten Fia Megtestesülésének volt az előképe" (XIII. Leó: [Arcanum enciklika](#)). A házasság szent jellegének -- mely szoros kapcsolatban áll a vallással és a többi szent dolgokkal -- oka a már említett isteni eredet, továbbá a cél, hogy Istennek szüljön és neveljen nemzedékeket, keresztény szeretettel és kölcsönös támogatással Hozzá vezesse a házastársakat; végül az a természetes, a Teremtő Isten végtelen bölcsességéből nyert hivatása, hogy az élet továbbszármaztatásának eszköze legyen, mely által a szülők az isteni mindenhatóság munkatársai lesznek. Ezekhez járul még a szent méltóságnak a szentségből fakadó oka, mely miatt a keresztények házassága még sokkal nemesebbé vált, és akkora méltóságra emelkedett, hogy az Apostol "nagy misztériumnak", "mindenben tiszteletreméltónak" látta (Ef 5,32; Zsid 13,4).

A házasság vallásos jellege, s annak mint a kegyelem és a Krisztus és az Egyház között fennálló kapcsolat jelének magasztos jelentése a jegyesektől szent tiszteletet kíván a keresztény házasság iránt, és azt a szent szándékot és törekvést várja el, hogy megkötendő házasságuk minél jobban megközelítse ősmintáját.

b) A vegyes házasság

E téren nagyot vétenek, olykor örök üdvösségüket veszélyeztetik, akik vakmerően vegyes házasságot kötnek, amitől az Egyház anyai szeretete és gondoskodása súlyos okokból óvja övéit. Ez sok egyházi megnyilatkozásban megtalálható, de valamennyit összefoglalja az egyházi törvénykönyv kánonja: "Az Egyház mindenütt teljes szigorúsággal tiltja a házasságkötést két olyan megkeresztelt személy között, kiknek egyike katolikus, másika eretnek vagy szakadár. Ha fennforog a katolikus házastárs és a gyermek lelki romlásának veszélye, a házasságot maga az isteni törvény is tiltja." (CIC 1060) Ha pedig az Egyház néha, a korviszonyok, tárgyi és személyi okok miatt a szigorú tilalom alóli fölmentést nem tagadja meg (mindig az isteni jog sérelme nélkül és a lelki romlás elleni biztosítékok működésével), igen nehéz elérni azt, hogy a katolikus házastárs az ilyen házasságban lelki kárt ne szenvedjen.

A vegyes házasságokból származik gyakran az utódoknak a vallástól való elpártolása, vagy legalábbis a vallás gyakorlásának elhanyagolása, vagy a hitetlenséghez és vallástalansághoz nagyon közel álló közömbösség. Az ilyen házasságokban sokkal nehezebben jön létre a lelkek

élő közössége, melynek a fent említett misztériumot, Krisztus és az Egyház titokzatos kapcsolatát kellene láthatóvá tennie.

Könnyen vész el ugyanis a lelkek szorosabb közössége, mely miként Krisztus egyházának jele és ismertetőjegye, úgy a keresztény házasságnak is jelének, ékességének és díszének kell lennie. Mert ahol a végső és legmagasabb dolgokban, melyek szentek az ember szemében, azaz a vallásos igazságokban és érzésekben különböző a lelkület és az akarat, ott a lelkek köteléke is lazulni vagy oldódni szokott. Félő tehát, hogy a házastársak között ellankad a szeretet, meginog a családi béke és boldogság, mely leginkább a szívek egységének gyümölcse. Mert amint már annyi századdal ezelőtt a régi római jog is meghatározta: "A házasság a férfi és a nő egybekötése, teljes életközösség, az isteni és az emberi jog összefonódása" (Modestinus: In Digesta. 23,II. De ritu nuptiarum).

c) A válás

Ám, mint mondtunk, Tisztelendő Testvérek, a házasságnak a megváltó Krisztus által hozott megújulását leginkább a napról napra könnyebb válás akadályozza. Az újpogányság hívei, mitsem okulva a szomorú tapasztalatokon, egyre hevesebben támadják a házasság szent felbonthatatlanságát és az azt védő törvényeket, követelik a válás megengedését, és új, szerintük emberségesebb törvények alkotását a régi elavultak helyére.

A válások igazolására sok és különféle okot hoznak föl, melyeket részben az emberi gyengeségekből és bűnökből, részben tárgyi körülményekből merítenek (az előzőket szubjektív, az utóbbiakat objektív névvel illetik); de elfogadnak okul bármit, ami az együttélést nyűgössé és kellemetlenné teszi. Ezeket az okokat és azoknak törvényes elismerését sokféleképpen igyekeznek elfogadtatni. Először a házastársak érdekére hivatkoznak: az ártatlan félnek joga van különválni a bűnös féltől; a bűnös fél, aki terhessé és kellemetlenné tette a házasságot, eltávolítandó. Hivatkoznak a gyermek érdekére, akit vagy alig nevelnek, vagy nevelése teljesen eredménytelen, mert a gyermek könnyen megbotránkozik szülei veszekedésein, s egyéb gonoszságain, s így letér az erény útjáról. Végül a társadalom közjával érvelnek, amely megköveteli először azt, hogy megszűnjenek a természetes céljukat elérni már képtelen házasságok, másodsor, hogy a házastársaknak törvényes lehetősége legyen a válásra; részben azért, hogy elejét vehessék olyan büntényeknek, melyek a békétlen házások együttéléséből és kötöttségéből könnyen származhatnak, részben, hogy a bíróságok és a törvények ne váljanak nevetségessé azáltal, hogy a házastársak az óhajtott válás kierőszakolására szándékosan követnek el olyan bűnöket, melyek miatt a bíró feloldhatja a köteléket; illetve a bíró előtt, aki látja ugyan a tényállást, szemtelenül hazudnak s hamisan esküsznek, hogy ilyen bűnöket elkövettek. Ezért azt hajtogatják, hogy a törvényeket a tényleges szükségletekhez, a megváltozott közviszonyokhoz, az emberek közfelfogásához, a polgárok szokásaihoz és erkölcsihez kell alkalmazni, melyek még egyenként is, de főként együttesen hangosan tanúskodnak amellet, hogy a válás szabadságát bizonyos okokból engedélyezni kell.

Mások csodálatos merészséggel még tovább mennek, és úgy vélekednek, hogy a házasság merőben magánszerződés, s mint egyéb magánszerződések, a szerződő felek megegyezése és akarata szerint bármi oknál fogva felbontható.

d) Isten törvénye

Mindez esztelenséggel szemben szilárd bizonyossággal áll Isten egyetlen törvénye, amelyet Krisztus teljességgel megerősített és semmiféle emberi határozat, népi felfogás vagy törvényhozói akarat meg nem gyengíthet:

"Amit Isten egybekötött, ember szét ne válassza" (Mt 19,6). Ha pedig az ember jogtalanul el is választ, a válás érvénytelen, ezért joggal mondja Krisztus, mint már láttuk: "Mindaz, aki elbocsátja feleségét és mást vesz el, házasságot tör; s aki elbocsátott nőt vesz feleségül, házasságot tör" (Lk 16,18). Krisztus e szavai minden házasságra vonatkoznak, a tisztán természetes és törvényes házasságra is; minden igazi házasságot megillet az a fölbonthatatlanság, melynek folytán a kötelék föloldása teljesen kivétetik a felek tetszése és a világi hatóságok joghatósága alól.

Ugyancsak emlékeztünkbe kell idézni azt az ünnepélyes határozatot, amellyel a Trienti Zsinat egyházi átok súlyával utasította vissza e tételeket:

"Ha valaki azt állítaná, hogy eretnokség, terhes együttélés, vagy hűtlen elhagyás címén a házassági kötelék felbontható: átok alatt legyen" (24. sess. 5. k.) és: "Ha valaki azt mondaná, az Egyház tévedett, amikor tanította és tanítja, hogy az evangéliumi és apostoli tanítás értelmében a házassági kötelék egyik házasságtörése miatt föl nem bontható, s egyik fél sem köthet -- tehát az ártatlan sem, aki házasságtörésre okot nem adott -- házastársa életében más házasságot; s hogy házasságot tör, aki elbocsátván házasságtörő feleségét, más asszonyt vesz el, vagy aki elbocsátván férjét, máshoz megy feleségül: átok alatt legyen". (24. sess. 7. k.)

Ha pedig az Egyház nem tévedett és nem is téved, amikor ezt tanította és tanítja, és ezért egészen biztos, hogy a házassági kötelék még házasságtörés miatt sem bontható fel, akkor világos, hogy sokkal enyhébb okok, melyeket a házasság fölbontásának igazolására fölhozunk, még kevesebbet érnek, sőt semmibe veendőek.

e) A különélés

Azok a nehézségek, melyeket a kötelék szilárdsága ellen három szempontból hoznak fel, könnyen megoldhatók. Mindazok a bajok elháríthatók és a veszélyek megelőzhetők, ha végső szükségben -- a kötelék érintése és felbontása nélkül -- megengedjük a feleknek a tökéletlen válást, a különélést, melyet az egyházi törvény meg is enged annak a kánonnak világos szavaival, amely az ágytól, asztaltól és együttlakástól való válás ügyében határoz. (CIC 1128. k.) Az ilyen különélés okait, föltételeit és biztosítékait -- amelyek a gyermekek nevelését és a család épségét eléggé biztosítják, s a hitveseket, a gyermekeket és a közjót fenyegető veszedelmeket kielégítően elhárítják -- az egyházi törvénynek feladata megállapítani. Amennyiben azonban polgári jogokról és jogkövetkezményekről van szó, a világi törvények körébe is tartozik.

Mindazok a bizonyítékok, melyeket fel szoktak hozni a házasság fölbonthatatlansága mellett, s amelyeket főntebb mi is említettünk, ugyanazzal a bizonyító erővel szólnak a házasságok bontásának szüksége ellen, s a válások lehetősége és polgári engedélyezése ellen. S amennyi kiváló előny szól a fölbonthatatlanság mellett, ugyanannyi kár, mégpedig mind az egyénre, mind a társadalomra végzetes kár jár a válások nyomán.

f) Rossz aratás

Hogy ismét Elődünk írását idézzük, nem is érdemes szaporítani annak igazolására, hogy amennyi jót foglal magában a fölbonthatatlan házasság szilárdsága, ugyanannyi rossz aratását jelentik a válások. A fölbonthatatlan kötelékben nyugodt és biztonságos a házasság. A válás és a fölbontás veszélye közepette a családi szövetség ingatag vagy legalábbis folytonos aggodalommal és gyanakvással jár. A fölbonthatatlanságban a kölcsönös jóindulat és a javak közössége csodálatosan megerősödik; a másik oldalon a válások lehetősége miatt siralmasan meggyöngül. Amott a házastársak tiszta hűségét erős bástyák védik; itt a hűtlenség gonosz csábításainak tág tér nyílik. Amott hatékonyan biztosítva van a gyermekek fogadása, oltalmazása és nevelése; itt a legsúlyosabb veszedelmeknek vannak kitéve. Amott az ajtó zárva van a családi és rokoni viszálykodások előtt, itt tág kapu nyílik a békétlenség számára. Amott könnyen eloszlatják a félreértéseket, itt bőségesen hintik szerte azok magvait. Amott tökéletesen helyreállítják és biztosítják mind a családban, mind a polgári társadalomban a női méltóságot és hivatást itt a nők állandóan abban a veszélyben forognak, hogy "miután kiszolgálták férjük érzékiségét, magukra maradnak." ([Arcanum enciklika](#))

g) Társadalmi veszély

Mivel pedig a családok szétzüllesztésére -- hogy XIII. Leó pápa súlyos szavaival zárjuk e részt --, és "az országok elpusztítására nincs alkalmasabb eszköz az erkölcsök megrontásánál, könnyen belátható hogy a család és a társadalom legnagyobb ellensége a válás, mely a népek megromlott erkölcséből születik, s -- a tények tanúsága szerint -- mind a magán-, mind a közéletben a legnagyobb bűnöknek nyit kaput. S még súlyosabb a baj, ha meggondoljuk, hogy semmiféle fékezőerő nem tudja többé az egyszer megengedett válás lehetőségét biztos és meghatározott korlátok közé szorítani. Igen nagy a vonzóereje a példának és még nagyobb az érzéki szenvedélyeknek, melyek ösztönzésére a válási kedv -- mint egy ragályos népbetegség -- napról napra egyre több lelket fertőz meg, s úgy árad, mint a partjai közül kilépett folyó."

Ezért -- mint ugyanebben az enciklikában olvassuk -- "ha a közvélemény meg nem változik, a családoknak és az emberiségnek állandóan abban a félelemben kell élniük, hogy általános felfordulásba rohannak"? Mindezt ötven évvel ezelőtt mily igazán megjövendölte a pápa! Bőségesen igazolja őt a folyton növekvő erkölcsi romlás, a családok hallatlan pusztulása azokban az országokban, ahol a válást törvénybe iktatták.

IV. A KERESZTÉNY HÁZASSÁG MEGÚJÍTÁSA - A CSALÁD MEGMENTÉSE

Amit az emberi nem végtelenül bölcs Teremtője és Megváltója az emberi házasságról elrendelt, Tisztelendő Testvérek, azt az eddigiekben tisztelettel csodáltuk, ugyanakkor fájlaltuk, hogy az isteni Jóság atyai tervét emberi szenvedélyek, tévedések és bűnök lépten-nyomon megghiúsítják és lábbal tiporják. Rendjénvaló tehát, hogy atyai gondoskodással keressük az alkalmas gyógyszereket, melyekkel a felsorolt visszaélések kiküszöbölhetők és mindenütt helyreállítható a házasságot megillető tisztelet.

Azért először idézzük emlékezetünkbe azt a biztos elvet, amely a józan filozófiában és a teológiában általánosan elfogadott: mindaz, ami eltért a helyes rendtől, csak úgy vihető vissza a természetének megfelelő eredeti állapotába, ha hozzá mérjük az isteni elgondoláshoz (miként Szent Tamás tanítja: STh I-II. 91,1-2), amely minden igazság példaképe. Ezt sürgette boldogemlékű Elődünk, XIII. Leó pápa a naturalistákkal szemben e súlyos szavakkal: "Isteni

törvény, hogy amit Isten és a természet alkotott, annál hasznosabban és üdvösebben működik, minél inkább megmarad épen és változatlanul eredeti állapotában, mert Isten, mindenek alkotója jól tudta, mi válik az egyes alkotások javára és fennmaradására, s akaratával és értelmével mindent úgy rendezett el, hogy célját elérhesse. Ha pedig az emberi vakmerőség vagy gonoszság megváltoztatja és fölforgatja a teremtmények bölcsen megállapított rendjét, akkor a legbölcsebben és leghasznosabbra alkotott dolgok is ártani kezdenek vagy haszontalanná válnak; vagy azért, mert elvesztették segítő erejüket, vagy mert Isten maga akarja büntetni a halandók gögjét és vakmerőségét." ([Arcanum enciklika](#))

A házasság kérdésében tehát helyre kell állítani a helyes rendet, hogy mindenki meglássa Isten elgondolását a házasságról, és törekedjék a szükséges alkalmazkodásra.

Mivel azonban e törekvésnek leginkább a zabolátlan érzéki vágy ereje áll ellen -- ami a házasság szent törvényei megsértésének legfőbb oka --, s mivel az ember nem győzheti le érzéki vágyait, ha előbb meg nem hódol Isten előtt, mindenekelőtt erre van szükség az Istentől megállapított rend szerint. Szilárd törvény ugyanis, hogy aki aláveti magát Istennek, az az isteni kegyelem segítségével uralkodni tud érzéki vágya és ösztönei fölött; aki pedig föllázad Isten ellen, fájdalmasan tapasztalja magában erőszakos, érzéki vágyainak háborgását. Szent Ágoston kifejti, mennyire bölcs határozat ez: "Így van jól: az alábbvaló legyen alávetve a följjebbvalónak. Azért az ember, aki önmagának alávetni akarja azt, ami benne alacsonyabbrendű, vesse alá magát annak, aki nála följjebb való. Ismerd el a rendet, keresd a békét! Te Istennek; neked a test. Van-e igazságosabb és szebb ennél? Te a nagyobbknak, a kisebb neked: te szolgálj annak, aki téged alkotott, hogy neked is szolgáljon az, ami miattad alkottatott. Mert ezt a rendet nem úgy ismertük meg és nem is úgy ajánljuk: neked a test és te Istennek!, hanem: te Istennek és neked a test! Ha pedig megveted azt, hogy te Istennek, soha nem éred el azt, hogy neked a test. Ha nem engedelmeskedsz az Úrnak, gyötörni fog a szolgálja. (Enarratio in Psalmum 143.)

Az isteni bölcsesség e rendje mellett Szent Pál apostol is tanúságot tesz a Szentlélek sugallatára. Mikor ugyanis megemlékezik a régi bölcsekről, akik az általuk megismert és kutatott Teremtőt nem akarták imádni és tisztelni, azt mondja: "Azért Isten átadta őket szívük vágya szerint a tisztátalanságnak, hogy maguk becsutelenítsék meg testüket"; és ismét: "ezért az Isten átadta őket meggyalázó szenvedélyeiknek" (Róm 1,24--26). "Isten (ugyanis) a kevélyeknek ellenáll, az alázatosoknak pedig kegyelmet ad" (Jak 4,6), amely nélkül -- erre ugyancsak Szent Pál figyelmeztet -- az ember nem tudja megfékezni lázadó kívánságait (vö. Róm 7,8).

a) Mély vallásosság

Mivel tehát a zabolátlan vágyak soha meg nem fékezhetők a kellő mértékben, ha előbb a lélek meg nem adja Teremtőjének a jámborság és tisztelet adóját, mindenekelőtt szükséges, hogy azokat, akik a házasság szent kötelékére készülnek, egészen áthassa az Isten iránti jámborság, mely egész életüket szabályozza, értelmüket és akaratukat tisztelettel tölti el Isten fölsége iránt.

Helyesen és teljesen a keresztény érület szabálya szerint járnak el tehát azok a lelkipásztorok, akik a házastársakat, hogy a házasságban Isten törvényétől el ne pártoljanak, elsősorban jámborságra és a vallásosság gyakorlására buzdítják, tehát arra, hogy egészen adják át magukat Istennek, állandóan kérik az Ő segítségét, gyakran járuljanak a szentségekhez, mindig és mindenben megőrizték Isten iránt jámbor és áhítatos akaratukat.

Nagyon tévednek, akik lekicsinylik vagy elhanyagolják ezeket a természetfölötti erőket, és pusztán a természettudományok eszközeitől (ti. a biológiától, az átörökléstől és más hasonlótól) várják a hatást, hogy az emberek meg tudják fékezni testi vágyaikat. Nem azt akarjuk mondani, hogy az egyébként tisztességes természetes erőket semmibe kell venni; hiszen ugyanaz az Isten a természet és a kegyelem alkotója, s mindkét rend javait az ember javára és használatára szánta. Segíteni lehet tehát és kell is az embereken a természettudomány eszközeivel, de tévednek, akik azt hiszik, hogy ezek elegendők a házasság tisztaságának biztosítására, vagy hogy ezekben nagyobb erő van, mint a természetfölötti kegyelem segítségével.

b) Engedelmesség az Egyház iránt

A házasság és az erkölcs összeegyeztetése a házasságra vonatkozó isteni törvényekkel, ami nélkül a házasság hatásos megújítása lehetetlen, megkívánja, hogy az emberek ezeket az isteni törvényeket akadálytalanul, biztosan és minden tévedéstől mentesen megismerhessék. Azt pedig mindenki tudja, mennyi csalódásra nyílik alkalom, s mennyi tévedés keveredik az igazsághoz, ha azt mindenkinek pusztán értelme világosságával kell felkutatnia, vagy egyéni értelmezéssel kell megkeresnie a kinyilatkoztatott igazságban.

Ha pedig ez így van, az erkölcsi rend sok egyéb igazságánál, akkor sokkal inkább így van ez a házasság dolgaiban, ahol az érzéki ösztönök a törékeny embert könnyen elboríthatják, megcsalhatják és megronthatják; ahol az isteni törvény megtartása a házastársaktól olykor kemény és sokáig tartó áldozatokat követel, melyeket a tapasztalat szerint a gyarló ember mint megannyi érvet szokott felhasználni, hogy az isteni törvény megtartása alól fölmentse magát.

Éppen ezért, hogy ne az isteni törvényről alkotott vélelem vagy annak megrontott fogalma, hanem igaz és hiteles ismeret világosítsa meg az emberi elmét és irányítsa az erkölcsi életet, az Isten iránti jámborság és vallásosság mellett az Egyház iránti őszinte és alázatos engedelmességre is szükség van. Az Egyházat ugyanis maga az Úr Krisztus tette az igazság tanítómesterévé; az erkölcsi kérdések rendezése terén is, noha ezen a téren az emberi ész maga is sok mindent jól megismerhet. Isten ugyanis, aki a természetes vallási és erkölcsi igazságok megismerésére az értelem világosságához a kinyilatkoztatást is hozzáadta, hogy mindazt, ami helyes és igaz "még az emberi nem jelenlegi helyzetében is mindenki könnyen, biztosan és tévedésmentesen megismerhesse," (I. Vatikáni Zsinat. 3. sess. 2. fej.) az Egyházat ugyanezen célból az egész vallás és erkölcs igazságának örül és tanítójául rendelte. Ezért a hívőknek -- hogy értelmük a tévedéstől és erkölcsi életük a romlástól mentes legyen -- engedelmeskedniük kell az Egyháznak, azaz értelmüket és akaratukat engedelmesen alá kell rendelniük neki. S hogy Isten e bőkezű jósággal nyújtott segítségétől önmagukat meg ne fosszák, nemcsak az Egyház ünnepélyesebb döntéseinek kell engedelmeskedniük, hanem megfelelő módon azoknak a rendeleteknek és határozatoknak is, melyekkel az Egyház bizonyos nézeteket mint veszélyes vagy rossz nézeteket elvet és elítél. (3. sess. 4. fej.; CIC 1324.)

2. OKTATÁS ÉS NEVELÉS

A hívők legyenek óvatosak azokban a kérdésekben, melyek oly közkeletűek manapság a házasság körül, ne bízzanak túlságosan a saját ítéletükben és ne csábítsa őket az emberi ész hamis szabadsága, vagy úgynevezett "autonómiaja". Minden igaz kereszténytől távol áll ugyanis a saját tehetségében való büszke elbizakodottság, hogy csak azt fogadja el igaznak,

amit átlátott; s az a gondolkodás, hogy a minden népek tanítására és kormányzására Istentől küldött Egyház nem eléggé tájékozott a mai kérdések és viszonyok felől, ezért csak azokban a kérdésekben kell neki hinni és engedelmeskedni, amelyeket ünnepélyes formában meghatározott, ellenben szabadon lehet tartani azt, hogy egyes kisebb jelentőségű határozatai tévesek vagy nem eléggé alapozzák meg az igazságot és az erkölcsöt. Ellenkezőleg, az igazi keresztény embernek -- akár tanult, akár tanulatlan -- az a sajátossága, hogy mindenben, ami a hitre és az erkölcsre vonatkozik, Isten szent Egyházától, annak legfőbb Pásztorától, a római pápától várja a vezetést, akit viszont maga a mi Urunk Jézus Krisztus irányít.

Mivel mindent az Isten törvényéhez és elgondolásához kell visszavezetni, hogy a házasság teljesen és minden időkre megújuljon, nagyon fontos, hogy a híveket jól oktassák a házasságról: szóban és írásban egyaránt, nem egyszer, nem is felületesen, hanem gyakran és alaposan, világos és súlyos érvekkel kell őket oktatni, hogy ezek az igazságok az értelmet meggyőzzék, az akaratot pedig megindítsák. Értsék meg és szüntelenül gondoljanak arra, hogy mennyire bölcsnek, szentnek és jónak mutatkozott Isten az emberiség iránt, amikor a házasságot alapította, szent törvényekkel megerősítette, s különösen akkor, amikor szentségi méltóságra emelte, minek folytán a keresztény hitvesek számára az isteni kegyelemnek oly bőséges forrása nyílt, hogy a házasság nemes céljainak tisztán és hűségesen szolgálhatnak a saját, gyermekeik, az egész polgári társadalom és az emberiség javára és üdvösségére.

Ha a házasság modern felforgatói minden erejüket latba vetik, hogy szóban és írásban, könyvekkel és cikkekkel és minden más lehetséges eszközzel megrontsák a lelkeket, kiforgassák az elméket, gúnyolják a házasság tisztaságát és földicsérjék a legocsmányabb bűnöket, akkor nektek, Tisztelendő Testvérek, akiket "a Szentlélek rendelt püspökké, hogy kormányozzátok Isten Egyházát, amelyet tulajdon vérével szerzett," (ApCsel 20,28), sokkal inkább teljes erővel azon kell lennetek, hogy személyesen, papjaitok és gondosan megválogatott világiak segítségével -- akik az általunk annyira sürgetett és ajánlott Actio Catholica tagjaiból hívhatók az apostoli munkára -- arra kell törekednetek, hogy szembehelyezték a tévedéssel az igazságot, az utálatos bűnnel a tisztaság fényét, az érzéki vágyak rabszolgaságával Isten fiainak szabadságát (Jn 8,32; Gal 5,13), a válások bűnös könnyelműségével az örökké tartó igazi hitvesi szeretetet és a halálig tartó hűség szentségét.

Így elérhetjük majd, hogy a keresztény hívek szívük mélyéből hálát adnak Istennek, hogy az Ő parancsa megköti őket és édes kényszer erejéből messze elkerülik a test bálványimádását és az érzékiség szégyenletes rabszolgaságát; undorodnak és idegenkednek azoktól a gonosz elméletektől, melyek az emberi méltóság csúfságára szóban és írásban a "tökéletes házasság" jelszava alatt terjednek, pedig a valóban tökéletes házasságot "romlott házassággá" teszik, amint ezt már eléggé kimutattuk.

Élettani nevelés - keresztény nevelés

A keresztény házasságra vonatkozó üdvös tanítás és vallásos fegyelmezettség távol áll attól a túlzó élettani neveléstől, mellyel korunkban a házassági élet megjavítóinak szerepében tetszelgők szolgálni akarnak a hitveseknek. Sokat beszélnek az élettani kérdésekről, amiből azonban inkább a bűn ravaszságát lehet megtanulni, mint a tiszta élet erényét.

Így tehát mi, Tisztelendő Testvérek, egész szívvel magunkévá tesszük XIII. Leó pápának a keresztény házasságról szóló körlevelében a földkerekség püspökeihez intézett szavát: "Amennyire erőtök engedi és tekintélyetek kiterjed, tegyetek meg mindent, hogy a gondjaitokra bízott népeknél épségben, sértetlenül megmaradjon a tan, amelyet az Úr Krisztus

és az égi akaratot tolmácsoló apostolok tanítottak, a katolikus Egyház gondosan megőrizte, s a krisztushívőknek megtartás végett minden időben megparancsolt."

Az Egyháznak azonban a legtokéletesebb oktatása sem elegendő ahhoz, hogy a házasság ismét az isteni törvényhez hasonlóvá váljék. Mert jóllehet a házastársak tudják a keresztény házasságra vonatkozó tanítást, részükről szükséges a szilárd akarat, hogy Isten és a természet házasságra vonatkozó törvényeit megtartsák. Azért bármit állítsanak és hirdessenek mások szóban vagy írásban, a házastársak legyenek rendíthetetlenek abban, hogy kétkedések nélkül szentnek és sérthetetlennek tartják a házasság isteni törvényeit. Vagyis kölcsönös szeretettel támogatják egymást, tartják a tisztaság hűségét, a felbonthatatlan köteléket soha nem sértik, a házassággal nyert jogaikkal mindig csak keresztény mérséklettel élnek, különösen a házasság első idejében, hogy ha aztán a későbbi körülmények megtartóztatást követelnek, mindketten már mint begyakorlott dolgot könnyedén megtehessek.

3. A SZENTSÉG ÁTÉLÉSE

A házastársakat e szilárd akarat kialakításában, megtartásában és valóra váltásában nagyon segíti, ha gyakran ráeszmélnek házas állapotukra és emlékeznek a fölvetett szentségre. Szüntelenül emlékezzenek rá, hogy állapotuk köteleltségeire és méltóságára egy külön szentség erősítette meg és szentelte fel őket, melynek hatása -- jóllehet e szentség eltörölhetetlen jelet nem nyom a lélekbe -- állandó. Gondolják meg ezért Bellarmin Szent Róbert vigasztalással teli szavait, aki más neves hittudósokkal együtt így érzett és írt: "A házasság szentségét kétféleképpen szemlélhetjük: úgy, amint létrejön és úgy, amint létrejötté után fennmarad. Hasonló az Oltáriszentséghez ugyanis, mely nem csak létrejöttében, hanem fennmaradásában is szentség. Amíg a házastársak élnek, szövetségük mindig Krisztus és az Egyház szövetségének szentsége." (De controversiis. 3. köt. De matrimonio. Contr. II. cap. b.)

A házastársak közreműködésére is szükség van ahhoz, hogy e szentség kegyelmi erejét teljesen kifejthesse. Közreműködésük abban áll, hogy tehetségük mértéke szerint köteleltségeik teljesítésén fáradoznak. Amint ugyanis a természet rendjében az Istentől adott erő teljesen csak akkor érvényesülhet, ha az ember a saját munkájával és szorgalmával felhasználja, és ha elhanyagolja, semmi haszna a természetből; úgy a kegyelem erői is, melyek a szentségből a lélekbe áradtak és ott maradnak, megkívánják az ember munkáját és fáradozását. Ne hanyagolják el tehát a házastársak azt a kegyelmet, amely bennük van (1Tim 4,14), hanem serényen fogjanak fáradságos köteleltségeik teljesítéséhez, és napról napra jobban fogják tapasztalni a kegyelem hatását. S ha néha a csapások és az élet terhei súlyosan nehezedenek rájuk, ne csüggedjenek, hanem vonatkoztassák magukra Szent Pál szavait, melyeket a munkában és üldöztetésben fáradó kedves tanítványának, Timóteusnak írt a papság szentségéről: "Figyelmeztetek, hogy szítsd föl magadban az Isten kegyelmét, mely kézföltételem által benned van. Isten ugyanis nem a félelem, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét adta nekünk." (2Tim 1,6--7.)

4. ELŐKÉSZÜLET A HÁZASSÁGRA

Az eddig mondottak, Tisztelendő Testvérek, nagyrészt a házasulandók távolabbi és közelebbi előkészületétől függ. Tagadhatatlan, hogy mind a boldog házasságok szilárd épületének, mind a boldogtalan házasságok romjainak alapjait már a gyermekség és az ifjúság éveiben lerakják a fiúk és a leányok lelkében. Mert akik a házasságkötés előtt mindenben önmagukat és a magukét keresték, akik engedtek érzéki vágyaiknak, azoknál féltő, hogy a házasságban is

olyanok lesznek, amilyenek a házasság előtt voltak. Learatják, amit vetettek: a családi otthon falai közti szomorúságot, panaszkodást, kölcsönös megvetést, veszekedéseket, lelki meghasonlást, az együttélés undorát -- sőt, ami a legrosszabb, önmagukat féktelen ösztöneikkel együtt.

Azért a jegyesek lelkesen és jól felkészülve lépjenek házasságra, hogy egymást kölcsönösen támogathassák az élet nehézségeinek elviselésében, s méginkább az örök üdvösség elnyerésében, és a belső embernek Krisztus nagykorúságára való felnövekedésében. Így azt is elérik, hogy kedves gyermekeik előtt valóban olyannak mutatkozzanak, amilyenek Isten akarja a szülőket a gyermekek szemében: tudniillik, hogy az apa igazán apa, az anya igazán édesanya legyen, akiknek szeretete és fáradhatatlan gondoskodása által a szülői ház még a legnagyobb szegénységben, s itt a siralomvölgyben is annak a boldog paradicsomnak mása legyen a gyermekek számára, ahová a Teremtő az első embereket elhelyezte. Így aztán könnyebben nevelhetik gyermekeiket igazán emberré és jó kereszténnyé. Beléjük olthatják az igazi katolikus egyházi érzést és azt az igazi hazaszeretetet, amelyre a jámborság és a hála kötelez.

Így tehát mind azok, akik házasságkötésre készülnek, mind akik a keresztény ifjúság nevelésével foglalkoznak, igen nagy gondot fordítsanak arra, hogy a jó házasságokat előkészítsék, s a rosszakat megakadályozzák. Idézzék emlékezetükbe azt, amire a nevelésről szóló körlevelünkben intettünk: "A korai gyermekkortól kezdve kell a rossz hajlamokat fékezni, a jókat kifejleszteni. Ezért főleg a gyermekek értelmébe kell beoltani az isteni tanítást, akaratukat erősíteni kell az isteni kegyelem segítségével; mert ezek nélkül sem ők nem tudják megfékezni rendetlen érzéki vágyaikat, sem az Egyház nem érheti el a nevelés tökéletes és teljes célját, pedig Egyházát Krisztus azért látta el mennyei tanítással és isteni szentségekkel, hogy minden ember hathatós nevelője legyen." (Divini illius Magistri enciklika)

Egyéni választás

A jó házasság közvetlen előkészítéséhez leginkább a házastárs gondos kiválasztása tartozik, mert nagyrészt ettől függ a jövő házasság boldogsága vagy boldogtalansága. A házastárs ugyanis vagy nagy segítsége lesz a másik félnek a házasság keresztény leélésében, vagy veszedelme és akadálya lesz. Tehát -- nehogy egy egész életen át vezekelni kelljen egy meggondolatlan választás miatt -- a jegyesek alaposan fontolják meg, kit választanak, akivel aztán mindhalálig élniük kell. E megfontolásban először Istenre és Krisztus igaz vallására legyenek figyelemmel; azután gondoljanak önmaguk, házastársuk, jövő gyermekeik, az állam és az egész emberiség javára, amely a házasságból mint forrásból ered. Buzgón kérjék Isten segítségét, hogy a keresztény okosság szerint válasszanak, s ne a vak és zabolátlan testi vágy, ne is a haszonlesés vagy más alantas indíték vezesse őket, hanem az igaz szeretet és az őszinte érzelem a jövő hitvestárs iránt. Ezenkívül azokat a célokat keressék, melyek miatt Isten a házasságot alkotta. Végül ne mulasszák el a házastárs megválasztásánál kikérni szüleik okos tanácsát, s azt nagyra tartsák, hogy érettebb ítélőképességük és tapasztalatuk segítségével elkerülhessék a végzetes tévedést és a házasságra lépéskor bőségesebben elnyerhessék a negyedik parancsolat isteni áldását: "Tiszteld atyádat és anyádat, hogy boldog és hosszúéletű lehess a földön." (Ef 6,2--3; Kiv 20,12.)

5. TÁRSADALMI GONDOSKODÁS

Mivel Isten parancsainak és a házasság tisztességének tökéletes megtartása sokszor azért ütközik súlyos nehézségekbe, mert a házastársak szűkös viszonyok vagy éppen nyomorúságos körülmények között sínylődnek, amennyire csak lehet, segíteni kell szükségükre.

a) Igazságos bér

Elsősorban minden erővel arra kell törekedni -- amint már Elődünk, XIII. Leó pápa bölcsen megállapította (Rerum novarum enciklika) --, hogy az államok gazdasági és társadalmi viszonyai úgy alakuljanak, hogy minden családfő megkereshesse az önmaga, felesége és gyermekei tisztességes eltartásához szükséges bért, mert "méltó a munkás a maga bérére" (Lk 10,7). Ezt megtagadni, vagy a méltányosnál kevesebbet adni súlyos igazságtalanság és a Szentírás szerint a legnagyobb bűnök egyike (Mtörv 24,14--5). Tilos olyan alacsony béreket megállapítani, amelyek a mindenkori viszonyok között elégtelenek a család eltartására.

Biztosítani kell, hogy maguk a házastársak -- s már jóval a házasságkötés előtt -- a jövő élet nehézségeit elháríthassák, vagy legalábbis enyhíthessék. Szakértők oktassák őket arra, miképpen kell ezt sikeresen és tisztességes módon tenniük. Arról is gondoskodni kell, hogy ha egyenként nem tudják megkeresni a szükségleteik fedezéséhez kellő javakat, gazdasági társulással, magán vagy állami szervezetekben megtehessék. (Rerum Novarum enciklika)

b) A gazdagok kötelessége

Amikor a mondott eszközök nem elegendők a költségek fedezésére, főként ha a család nagy, vagy csapás érte, a keresztény felebaráti szeretet megköveteli, hogy a gazdagok támogassák a rászorulókat, s fölösleges javaikat ne fényűzésre fordítsák vagy eltékozzák, hanem azok életét és egészségét mentse, akiknek legszükségesebb javaik is hiányoznak. Akik alamizsnát adnak Krisztusnak a szegényekben, bőséges jutalmat nyernek az Úrtól, amikor eljön a világot megítélni; akik pedig az ellenkezőjét teszik, megkapják majd büntetésüket (Mt 25, 34). Nem hiába figyelmeztet az Apostol: "aki bírja e világ javait és látja, hogy testvére segítséget szenved, de elzárja előle a szívét, hogyan marad meg abban Isten szeretete?" (1Jn 3,17.)

6. ÁLLAMI SEGÍTSÉG

Ha a magánjótékonyság nem elegendő, az államhatalom feladata pótolni az elégtelen egyéni erőfeszítéseket, főként a közjó szempontjából oly fontos esetben, mint a családok és a házastársak emberhez méltó helyzete. Ha ugyanis a családoknak, főként a sokgyermekes családoknak nincs rendes lakása; ha a családfő nem talál munkaalkalmat és keresetet; ha a mindennapi szükséglet cikkei drágaságuk miatt megvehetetlenek; ha még a családanya is, a család nem kis kárára pénzkereső munkára kényszerül, s az anyasággal kapcsolatos rendes és rendkívüli terhek idején megfelelő élelem gyógyszer, orvosi és más segítség nélkül marad, érthető, hogy a házastársak elcsüggednek, túlságosan nehéznek találják a családi élet és Isten törvényeinek megtartását. Veszedelembe kerül a közbiztonság, az állami élet, mert ilyenkor az emberek úgy kétségbe tudnak esni -- mivel semmi veszténivalójuk nincs --, hogy az állam és a főnálló rend fölfogatásától várják helyzetük javulását.

Ezért az állami élet és a közjó felelős őrői a házastársak és a családok megsegítését nem hanyagolhatják el anélkül, hogy súlyosan ne ártsanak az államnak és a közjónak is. A törvényhozásban tehát és az állami költségvetés megállapításakor úgy gondoskodjanak a

szegény családok támogatásáról, mint akik az ilyen gondoskodást legelső kötelességeik közé sorolják.

E téren fájdalommal látjuk, hogy a természetes rend fölforgatásával a törvénytelen anyának és gyermekének (akit egyébként a nagyobb rossz elhárítása miatt szintén segíteni kell), szívesen és bőségesen nyújtanak olyan támogatást, amit a törvényes anyától és gyermektől megtagadnak, vagy szűkösen mérik, vagy szinte ki kell tőlük csikarni.

a) Erkölcsi erőforrás

Ámde, Tisztelendő Testvérek, az államnak nemcsak az az érdeke, hogy a házasságok és a családok anyagi javakban legyenek jól megalapozva, hanem az is, hogy lelki javaikról gondoskodjanak. Igazságos törvényeket kell tehát hozni és hűségesen be kell azokat tartani, hogy a tiszta hűséget és a házastársak kölcsönös támogatását biztosítsák, mert a történelem tanúsága szerint az állam jóléte és a polgárok földi boldogsága nem lehet biztonságban és nem lehet szilárd ott, ahol az alap, amelyen nyugszik, ti. a jó erkölcs rendje meginog és a polgárok bűnei következtében elapad a forrás, amelyből az állam születik: a házasság és a család.

b) Karöltve az Egyházzal

Az erkölcsi rend védelmére azonban sem az állam külső hatalma és büntetései, sem az erények szépségének és szükségességének bizonyítása nem elegendő. Szükséges a vallási tekintély, mely az értelmet megvilágosítja az igazsággal, az akaratot irányítja, az emberi gyarlóságot pedig erősíti az isteni kegyelemmel. Ez a tekintély pedig egyedül az Úr Krisztus által alapított Egyházé. Azért szeretettel intjük az Úrban az államok vezetőit a Krisztus egyházával való együttműködés és barátság kialakítására és megszilárdítására, hogy mindkét hatalom egyesített erejével és törekvésével távol tartsuk azokat a mérhetetlen károkat, amelyek a házasságra és a családra zúduló szemérmetlen szabadosság nyomán nemcsak az Egyházat, hanem az államot is fenyegetik.

c) A polgári törvények

A polgári törvények nagyban támogathatják az Egyházat súlyos feladatában, ha rendelkezéseikben figyelemmel vannak az isteni és az egyházi törvényekre, s maguk is büntetik az ellenük vétőket. Mert vannak, akik erkölcsileg is megengedettek tartják, amit a polgári törvények megengednek vagy nem büntetnek. Olyanok is vannak viszont, akik lelkiismeretük tiltakozása ellenére is cselekszenek, ha a polgári törvénytől nem kell tartaniuk, mert Istent nem félik, és így önmaguknak is, másoknak is romlását okozzák.

Az Egyházzal való együttműködés semmit nem von le az államhatalom tekintélyéből és önállóságából, s azt nem is veszélyezteti. Minden ilyen aggodalom alaptalan és felesleges, mert ezt már XIII. Leó világosan kimutatta:

"Kétségtelen, hogy Jézus Krisztus, az Egyház alapítója különbséget akart tenni az egyházi és az állami hatalom között, s mindkettőt szabadnak és függetlennek akarta a maga joghatósági területén. De mégis úgy, hogy a kettő között kölcsönös és egyetértő kapcsolat legyen, ami mindkettőnek és az egész emberiségnek is javára van. . . Ha az államhatalom barátságosan együttműködik az Anyaszentegyházzal, ennek mindkét hatalom okvetlenül igen nagy hasznát látja. Az állam tekintélye megnövekszik és a vallás kalauzolása mellett mindig igazságos lesz

az uralma; az Egyház viszont segítséget és védelmet nyer, ami előmozdítja a hívők közjavát." ([Arcanum enciklika](#))

Új és fényes példát mutathatunk a szentszék és az olasz királyság között szerencsésen létrejött egyezményben, amely a természetes rend és Krisztus törvénye szerint a házassági kérdést is békésen és barátságosan rendez, amint az az olasz nemzet dicsőséges múltjához és régi, szent hagyományaihoz illik. A lateráni szerződésben olvassuk ezt a határozatot: "Az olasz állam a házasságnak mint a család alapjának vissza akarván adni azt a méltóságot, mely megfelel a népi hagyományoknak, a kánoni jog által szabályozott házasság szentségének polgári jogkövetkezményeket biztosít." Ezt az alapvető szakaszt további rendelkezések követik.

Ez az egyezmény például és bizonyosságul szolgál, hogy a mi korunkban is (amelyben sajnos az államhatalomnak az Egyháztól való teljes különválasztását, sőt minden vallástól való elválasztását oly gyakran hirdetik) megegyezhet és szövetkezhet az egyik legfőbb hatalom a másikkal, jogaik és fenségük minden sérelme nélkül, kölcsönös megállapodással és baráti szerződéssel az Egyháznak és az államnak javára. Sőt a házasság ügyében is közösen gondoskodhatnak, hogy a keresztény házasságokat fenyegető veszedelmek elháríthatók, s e házasságok összeomlása megakadályozható legyen.

BEFEJEZÉS

Tisztelendő Testvérek! Mindazokat, amiket veletek együtt aggódó lelkipásztori gonddal figyelmesen taglaltunk, a keresztény okosság szabálya szerint hirdessétek és magyarázzátok meg Krisztus nagy családjának. Rátok bízott szeretett gyermekeitek körében széles körben terjesszétek és világítsátok meg e tanítást, hogy a házasságról szóló józan tant valamennyien jól megismerjék és a hamis tanítók részéről leselkedő veszedelmeket elkerüljék; hogy "megtagadván az istentelenséget és evilági vágyakat, józanul, igazán és jámborul éljenek e világban, várva a boldog reményt, s a nagy Isten és Üdvözítőnk, Jézus Krisztus dicsőségének eljövételét" (Tit 2,12-13).

Adja meg a mindenható Atyaisten, "akitől minden atyaság nevét nyeri a mennyben és a földön" (Ef 3,15), aki megerősíti a gyengéket és bátorítja a kishitűeket; adja meg a Megváltó Úr Krisztus, a tiszteletreméltó szentségek alapítója és tökéletesítője, aki a házasságot Egyházzal való kapcsolatának misztikus jelévé akarta tenni; adja meg a Szentlélek, a Szeretet Istene, a szívek világossága és az elme erőssége, hogy amiket mi itt a házasság szentségéről, Istennek a házasságra vonatkozó csodálatos törvényéről és akaratáról, a tévedésekről és veszedelmekről, valamint a gyógyítás módjairól körlevelünkben előadtunk, mindenki megértse, készséges akarattal fogadja, és Isten kegyelmének segítségével megvalósítsa, hogy így a keresztény házasságokban újra fölvirágozzék és viruljon az Istennek szentelt termékenység, a sértetlen hűség, a rendíthetetlen szilárdság, az életszentség és a szentségi kegyelem teljessége.

Alázattal leborulva buzgón imádkozunk a kegyelem trónusa előtt, hogy Isten, minden kegyelem szerzője, "akitől minden akarás és véghezvitel származik" (Fil 2,13), végtelen jóságának mértéke szerint adja meg és teljesítse mindezt. És ugyanannak a mindenható Istennek dicsőséges kegyelme zálogául nektek, Tisztelendő Testvérek, valamint papjaitoknak és állandó éber gondjaitokra bízott híveiteknek szeretettel adjuk Apostoli Áldásunkat.

Kelt Rómában Szent Péternél, 1930. december 31-én, pápaságunk kilencedik évében:
XI. Pius pápa